

[Wilhelm.]

foreslåede energipolitiske beskæftigelsesforanstaltninger.

Mens flertallets krisepolitik har bestået i en hæmningsløs låntagning, ikke primært for at sikre beskæftigelsen, men for at stabilisere forbruget for profittens skyld og for at tilskynde investeringer, som også på længere sigt giver arbejdsløshed og valuta- og betalingsproblemer, så består VS' energipolitiske beskæftigelsesforslag – som gerne må betragtes som led i en alternativ krisepolitik – i ved hjælp af en midlertidig og meget begrænset låntagning at sikre en meget omfattende indenlandsk beskæftigelse og en varig forbedring af betalingsbalancen.

Et halvt år efter, at disse fire forslag blev fremsat første gang, har socialdemokratiet og LO i januar 1977 – som led i valgkampen – fremlagt en beskæftigelsesplan, som angiveligt i energifaksnittet skulle være en fremskyndelse af regeringens energiplan af maj 1976. En sammenligning er derfor nærliggende.

SD/LO-planen dækker perioden frem til 1981. På dette tidspunkt er godt halvdelen af fase 1 i regeringens energiplan forløbet, men SD/LO-planen har i denne periode kun nået ca. en tredjedel af de måltal vedrørende investeringer, beskæftigelse og oliebesparelse, som er opstillet for fase 1 (ekskl. atomkraft). Investeringerne er 10 mia kr. sammenlignet med 25,7 mia kr., beskæftigelsen er 60.000 helårsjob sammenlignet med 187.500 helårsjob, og oliebesparelsen er efter udbygningen 1,2 mia kr. årligt sammenlignet med 3 mia kr. årligt.

Det er således ikke korrekt at tale om en fremskyndelse af energiplanen. Tværtimod. Sættes der ikke betydelig stærkere ind i den første fireårsperiode, så er der anslået et tempo, som er helt utilstrækkeligt, hvis energiplanens måltal for den alternative energiforsyning (og -besparelse) i 1985 skal kunne nås. Den aktuelle beskæftigelsessituation taler endda for en reel fremskyndelse, således som det er forudsat i VS' forslag.

(En mere detaljeret sammenligning viser, at SD/LO-planen holder trit med energiplanen, hvad angår isoleringsarbejder og kraftvarme, hvor man frem til 1981 påregner at nå henholdsvis omkring 60 pct. og næsten 100 pct. af energiplanens måltal for 1985. SD/LO-planen indeholder imidlertid intet om udbygning af anlæg for vindkraft, naturgas og solenergi).

Ved 1. behandling af VS' forslag havde han-

delsministeren i virkeligheden kun tre indvendinger:

For det første, at der næppe er arbejdskraft nok til at gennemføre disse projekter. Vi anmodede øjeblikkelig ministeren om at opgive beskæftigelseseffektens fordeling på brancher og fagområder og om at sammenligne den med den aktuelle arbejdsløshed i de samme brancher og fagområder. Vi har endnu ikke modtaget svaret, men udviklingen i arbejdsløhedssituationen og beskæftigelsesprognoserne for de kommende år bidrager ikke til at styrke ministerens indvending.

For det andet, at den forudsatte udnyttelse af solenergi ville implicere flere boliger, end der kunne forventes nyopført i fireårsperioden. På denne baggrund konstaterer vi med tilfredshed, at også ministeriet siden har erkendt, at der findes ca. 800.000 boliger, som er potentielle brugere af solenergi.

For det tredje, at ministeren ikke brød sig om de påbud, VS-forslagene bygger på med hensyn til kraftvarme og isolering. På den baggrund konstaterer vi med tilfredshed, at SD/LO-planen åbenbart også bygger på en anvendelse af elforsyningslovens bemyndigelser for at gennemføre kraftvarmeprogrammet, og at SD/LO-planen også har erkendt, at isoleringsprojekterne må forbindes med visse isoleringsnormer, hvis den forudsatte energibesparelse skal opnås. Hermed er ministerens tre indvendinger besvaret af hans egne medarbejdere helt på linje med de besvarelser, VS allerede har givet.

Ordføreren for forslagsstillerne (Voigt) (FP):

Jeg skal herved tillade mig at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om nedlæggelse af Ringe statsfængsel, idet jeg vedrørende motivationen for fremsættelsen skal henvise til forslaget og de ledsagende bemærkninger.

Skriftlig redegørelse.

Af indenrigsministeren (9/3 77):

Redegørelse om de forskellige sider af alkoholproblemet.

(Redegørelse nr. II).

Baggrunden for min redegørelse i dag skal søges i tre folketingsdebatter i den forrige samling.

Den første debat fandt sted den 16. januar

[Indenrigsministeren.]

1976 i forbindelse med førstebehandlingen af kristeligt folkepartis to forslag til folketingsbeslutning om forbud mod henholdsvis reklamering for stærke drikke og salg af stærke drikke til personer, der ikke er fyldt 18 år.

Den anden debat, som jeg tænker på, er forespørgselsdebatten om narkotikapolitikken, der fandt sted den 4. februar 1976.

Den tredje og sidste debat var forespørgselsdebatten den 19. maj 1976 om undervisningsministeriets konsulenter i alkohol- og narkotikaspørgsmål.

I alle tre tilfælde blev det fra flere sider stærkt fremhævet, at man burde have en alkoholpolitisk debat med et bredere og mere alment udgangspunkt, end tilfældet har været ved de tre omtalte debatter.

Senest har kristeligt folkeparti den 16. december 1976 genfremsat sit forslag til folketingsbeslutning om forbud mod reklamering for stærke drikke.

I en beretning af 4. juni 1976 fra folketingets retsudvalg over de to forslag til folketingsbeslutning – som jeg indledningsvis omtalte – henstillede udvalget så i naturlig konsekvens af denne enighed til regeringen, at de forskellige aspekter af alkoholproblemet burde tages op til vurdering i sammenhæng, og at der burde gives folketinget en redegørelse for disse problemer.

En del af det efterlyste mere almene grundlag er søgt tilvejebragt i kontaktudvalgets rapport om »Organisationen af forebyggelsen af alkohol- og narkotikamisbrug«, der er blevet omdelt til folketingets medlemmer.

Rapporten er blevet til ved et samarbejde mellem amtskommunerne og regeringens kontaktudvalg vedrørende alkohol- og narkotikaspørgsmål.

I august 1976 udbad amtsrådsforeningen sig efter aftale med kontaktudvalget vedrørende alkohol- og narkotikaspørgsmål de enkelte amtsråds kommentarer til 5 spørgsmål omkring alkohol- og narkoproblematikken.

8 amtsråd (København, Frederiksborg, Storstrøm, Fyn, Sønderjylland, Vejle, Ringkøbing og Århus) har kommenteret de stillede spørgsmål. 3 amtsråd (Roskilde, Bornholm og Viborg) har meddelt, at de ikke er i stand til at kommentere spørgsmålene på nuværende tidspunkt. 3 amtsråd (Vestsjælland, Ribe og Nordjylland) har meddelt, at sagen endnu ikke har været behandlet på politisk plan.

Af de 8 besvarelser, der er indkommet fra amtsrådene, kan udledes følgende:

ad spørgsmål 1. (Hvorledes vil amtskommunen koordinere det præventive arbejde på misbrugsområdet mellem sygehusudvalget, social- og sundhedsudvalget og undervisnings- og kulturudvalget?).

Som *koordinator af misbrugsbekæmpelsen* peges i to af besvarelserne (Fyn og Ringkøbing) på § 23, stk. 2-udvalget suppleret med en repræsentant fra amtskommunens undervisnings- og kulturudvalg. Et amtsråd (Sønderjylland) finder, at ansvaret for den koordinerende indsats bør placeres i social- og sundhedsudvalget. Andre amtsråd (Frederiksborg, Storstrøm, Vejle og Århus) har planer om nedsættelse af embedsmandsudvalg med lidt forskellig sammensætning, men typisk bestående af repræsentanter fra de tre implicerede forvaltninger samt behandlingsinstitutionerne, embedslægerne, kriminalforsorgen samt primærkommunernes social- og sundhedsforvaltninger – disse amtsråd påtænker formentlig ikke at nedsætte særlige politiske udvalg for at koordinere det præventive arbejde på misbrugsområdet. Et amtsråd (København) nævner i sin besvarelse, at amtskommunens social- og sundhedsforvaltning har udarbejdet et udkast til en model for et udvalg bestående af såvel politikere som embedsmænd (»et generelt idé- og høringsorgan på misbrugsområderne m. m.«), hvori også Københavns kommune tænkes repræsenteret, da københavnsområdet »i henseende til misbrugsområdet må betragtes som en enhed« – overvejelserne er dog ikke endeligt afsluttet.

Det fremgår endvidere af besvarelserne, at der er usikkerhed i de fleste amtskommuner om, hvorledes *den nærmere tilrettelæggelse af den præventive indsats* såvel finde sted – Sønderjyllands amtsråd har dog oplyst, at det præventive arbejde stort set fortsætter uændret, idet amtskommunen har ansat undervisningsministeriets tidligere konsulent med stort set samme arbejdsopgaver som hidtil. Enkelte amtskommuner peger på, at oplysningsvirksomheden i væsentlig grad skal finde sted fra amtsungdomscentret og amtskolepsykologen, og en enkelt amtskommune (Vejle) overvejer at lade udpege et antal personer i hver kommune til undervisnings- og oplysningsarbejde.

ad spørgsmål 2. (Hvad har amtsrådet af ønske til de centrale myndigheder om støtte og information på misbrugsområdet?).

Samtlige amtskommuner fremhæver, at de

[Indenrigsministeren.]

centrale myndigheder fremover løbende bør forsyne de lokale myndigheder med oplysninger om udviklingen i den øvrige del af landet. Endvidere fremhæves, at de centrale myndigheder bør opretholde kontakten til udlandet og i fornødent omfang videregive oplysninger om eventuelle forskningsresultater og udviklingen internationalt til de lokale myndigheder.

Herudover peger

- Storstrøms amtskommune på ønskeligheden af, at de centrale myndigheder fortsat bør være behjælpelige med at fjerne formelle eller holdningsmæssige hindringer for samarbejde mellem de forskellige myndigheder - f. eks. politiet og amts/kommunalt behandlingsarbejde.
- Ringkøbing amtskommune på, at amtsskommunen prioriterer den lokale og regionale gensidige orientering højere end orientering fra centrale organer.
- Århus amtskommune på muligheden for central støtte i forbindelse med undervisningsområdets oplysningsarbejde, især med hensyn til udarbejdelse af informationsmateriale.

ad spørgsmål 3. (Hvilke informationer om misbrugssituationen i de lokale områder har de centrale myndigheder og folketinget brug for?).

Samtlige amtskommuner - måske med undtagelse af Ringkøbing - erklærer sig rede til løbende at indsende redegørelser om den lokale misbrugssituation. Københavns amtskommune foreslår rapportindsendelse efter følgende regler: Dels kvartalsrapporter, der kort belyser udviklingen i området, dels akut-rapporter, når der konstateres væsentlige ændringer eller nydannelser på misbrugsområdet, og dels special-rapporter, der anmodes om fra centralt hold.

Ringkøbing amtskommune prioriterer den lokale og regionale gensidige orientering højere end orientering til centrale organer.

ad spørgsmål 4. (Hvorledes bør misbrugsområdets lokale og centrale myndigheder organisere samarbejdet?).

De fleste af de indkomne besvarelser viser et ønske om

- 1) at der fra centralt hold arrangeres konferencer, seminarer o. lign. omkring misbrugsproblematikken, når behov opstår,
- 2) at repræsentanter fra kontaktudvalget

(eventuelt undervisningsministeriets konsulent) i øvrigt lejlighedsvis deltager i regionale møder,

- 3) at de regelmæssige møder i Amtsrådsforeningen mellem henholdsvis socialchefer, undervisnings- og kulturforvaltningschefer samt amtsungdomscenterlederne (i hvis møder kontaktudvalgets sekretariat allerede deltager) anvendes som mulighed for koordination mellem lokale og centrale myndigheder. Vejle amtskommune peger dog på, at der bør arrangeres regelmæssige (f. eks. kvartalsvise) møder mellem specielt udpegede personer i amtskommunerne og kontaktudvalget (undervisningsministeriets konsulent).

ad spørgsmål 5. (Er der behov for en forstærket indsats over for den del af social- og sundhedspolitikken, som man kunne benævne misbrugspolitikken (narkotika og alkohol) - herunder især forebyggelse af et tilsyneladende stigende alkoholforbrug?).

Af samtlige bevarelser fremgår, at det synes nødvendigt at styrke indsatsen over for misbrugsproblemerne, specielt over for alkoholmisbruget. Der er imidlertid usikkerhed med hensyn til, hvilke midler der skal sættes ind. Der peges på øget oplysning og information og anden præventiv indsats samt på, at misbrugspolitikken må ses i sammenhæng med det øvrige social- og sundhedsområde, arbejdsmarkedsområdet og fritids- og kulturområderne. En enkelt amtskommune (Frederiksborg) udtaler, at det ikke er muligt at fremkomme med konkrete forslag om en forstærket indsats, før end der lokalt er indhentet oplysninger om misbrugsområdets omfang.

Ud over at henvise til den førnævnte rapport's fyldige redegørelse skal jeg i det følgende koncentrere mig om nogle principielle forhold samt give en kort beskrivelse af nyligt gennemførte initiativer og planlagte foranstaltninger inden for forskellige ministeriers område.

Indledningsvis må jeg tilstå, at jeg af principielle grunde umiddelbart var en smule betænkelig ved i det hele taget at tage en alkoholpolitisk debat.

Dette, hvad enten man betragter alkoholisme eller alkoholmisbrug som en sygdom, eller man har den holdning, at alkoholmisbrug er et symptom på dybere liggende forhold af social eller personlighedsmæssig art.

I første tilfælde er det vel ret usædvanligt, at

[Indenrigsministeren.]

folketinget ønsker en enkelt sygdom sat til debat, medmindre der foreligger helt ekstraordinære grunde hertil.

I det andet tilfælde har vi med den tankegang og de holdninger, der ligger bag vedtagelsen af loven om social bistand, ligesom forladt de gamle tankegange med at lægge vægt på et enkelt symptom på sociale og personlige vanskeligheder. Man har i stedet ønsket at sætte ind med bistand, der tager hensyn til den enkeltes eller familiens samlede sociale situation. Man taler om totalitetsprincippet. Selve det forhold at bruge betegnelsen alkoholpolitik kan medføre en ufrugtbar fastlåsning af tankegangene med det resultat, at man stirrer sig blind på *stoffet* alkohol uden tanke for, at det er dets indviklede samspil med kulturelle, sociale, familiære og individuelle forhold, der udgør baggrundsfaktorerne for alkoholmisbrug.

Hertil kommer, at selve ordet alkoholpolitik hos mig fremkalder forestillinger i retning af forbud, restriktioner og andre ubehageligheder.

Jeg mener virkelig ubehageligheder, fordi jeg mener at kunne konstatere et velkendt næsten lovmæssigt mønster, såfremt et produkt bliver belagt med sådanne restriktioner, at produktet får karakteren af »forbuden frugt«.

Det starter med offentlig opskræmthed, der igen resulterer i mere eller mindre strenge forbud eller kontrolforanstaltninger. Det viser sig imidlertid snart, at strenge forbud ingen problemer løser. Snarere tværtom. Udgifterne til finansiering af håndhævelsen af forbudene vokser. Flere og flere mennesker bliver unødigt kriminaliserede. Professionelle kriminelle bagmænd eller smuglere påtager sig at forsyne markedet med det kontrolbelagte produkt. Dette medfører igen en yderligere acceleration af volden og kriminaliteten.

Før eller senere afløses forbud og strenge restriktioner imidlertid af en mere lemfældig eller stiltfærdig regulering af produktet.

Hovedformålet med den debat, der formentlig vil følge efter min redegørelse i dag, må efter min opfattelse være at få formuleret de principper, der har båret skiftende regeringers alkoholpolitik; dernæst at få disse principper gennemdiskuteret for at få afklaret, om de – med større eller mindre justeringer – fortsat er holdbare. Det kan en gang imellem være sundt med en sådan principdebat.

Derpå mener jeg, at vi skal arbejde videre

ud fra disse principper i social- og sundhedspolitikken, fritidspolitikken, færdselspolitikken m. v. Dét hører principperne hjemme. Dermed er imidlertid ikke sagt, at vi ikke skal have eller har en alkoholpolitik.

Vi har efter min mening en alkoholpolitik, som blot er generel i modsætning til en særlig alkoholpolitik. Da jeg nævnte, at jeg var betænkelig ved en alkoholpolitisk debat, var det derfor den særlige alkoholpolitik, betænkelighederne gik på. Lad mig belyse denne væsentlige sondring med et eksempel.

Med udgangspunkt i en klage fra en privat borger over en alkoholannonce, som vedkommende fandt utilbørlig, har jeg anmodet forbrugerombudsmanden om at vurdere, hvorvidt annoncen er i strid med god markedsførings-sik.

Forbrugerombudsmanden har givet mig det foreløbige svar, at den nævnte annonce vil indgå i det materiale, som han for tiden indsamler med henblik på at tage en forhandling med de berørte brancheorganisationer. Forbrugerombudsmanden siger det ikke udtrykkeligt, men jeg forstår ham således, at målet med disse forhandlinger må være at få fjernet de værste annoncevildskud og finde en sober reklameform – også på alkoholområdet.

Regeringen har med andre ord den holdning, at problemer vedrørende alkoholannoncer bedst løses ved anvendelse af de *almindelige* til rådighed stående midler. Det vil i dette eksempel sige lov om markedsføring og ikke et særligt forbud mod alkoholreklame. Jeg kan oplyse, at man i Sverige i en betænkning fra august 1976 er inde på den samme linje.

Bistandslovens allerede nævnte totalitetsprincip er et andet eksempel på en afstandtagen fra en isoleret (særlig) vurdering af den enkeltes situation og dermed et farvel til det gamle system, hvorefter hjælp blev ydet af forskellige (symptom)organer, alt efter hvilket symptom der har forårsaget behovets opståen; samtidig er det udtryk for tilslutning til den tankegang, at samfundets indsats ikke blot skal rettes mod den enkelte, men også mod årsager, der ligger mere skjult, og som måske ikke umiddelbart ser ud til at have indflydelse på den nu opståede behovssituation.

I denne forbindelse kan jeg oplyse, at socialministeriet har oplyst:

at der ikke foreligger nogen klar dokumentation for en stigning i misbruget, men at der flere steder opleves at være en tendens til en

[Indenrigsministeren.]

stigning, og at der er tegn på, at misbruget er trængt ned i de yngre aldersgrupper (12-års alderen);

at de igangværende foranstaltninger til bekæmpelse af misbruget er mangeartede. Det er dog noget karakteristisk, at samtidig med, og ud over at misbrugsproblemet forsøges sat ind i en større sammenhæng og helhed, foregår der konkret arbejde på ambulatorier, hospitaler, klinikker, ungdomscentre, beskyttede værksteder og pensionater og drives informationsarbejde gennem pjecer, møder, foredrag o. lign. Og sidst, men ikke mindst, foregår der et tværfagligt samarbejde, hvori deltager forskellige sociale institutioner og andre institutioner og instanser (politi, kriminalforsorg, undervisningssektoren f. eks.) bl. a. med det formål at koordinere det forebyggende arbejde.

Forsøg på at gå nye veje ses også; bl. a. har man i Randers i samarbejde med skoleforvaltning, arbejdsformidling og social- og sundhedsforvaltningen lavet et behandlingssystem, hvori bl. a. indgår en alternativklasse, hvor truede unge går i skole 7 timer daglig; heraf er de 4 timer lønnet og foregår på et træningsværksted;

at der flere steder arbejdes med og er planer om at udbygge og intensivere det tværfaglige samarbejde mellem alle relevante – for at forøge effekten af arbejdet, især på det forebyggende stade, herunder oplysningsarbejdet;

at der er bred enighed om, at det sociale aspekt ved behandlingen af misbruget må have en fremtrædende plads, og at man må være opmærksom på forhold i omgivelserne, der eventuelt skal ændres eller medinddrages i behandlingen.

Det fremgår endvidere, at alkoholmisbrugsproblemet må ansues ud fra en helhedsvurdering og ses som et symptom på lige fod med andre symptomer på dårlig trivsel.

Samarbejde på tværs af institutioner og sektorer er påkrævet, og det forebyggende arbejde må prioriteres højt.

Jeg omtalte i min indledning den formelle baggrund for, hvorfor jeg i dag giver denne redegørelse til folkettinget. Den reelle baggrund er imidlertid en tilsyneladende udbredt antagelse, at især de unges stigende alkoholforbrug er et problem.

Det fremgår således også af retsudvalgets beretning af 4. juni 1976; antagelsen bygger

formentlig bl. a. på pressens behandling af fænomenerne.

Pressen har imidlertid en tendens til at beskæftige sig med det usædvanlige – det sensationssprægede. Er der tilstrækkelig mange historier om unges umådeholdne alkoholforbrug, har det enkeltstående tilfælde, det usædvanlige, en tendens til i befolkningens og dermed også i politikernes øjne at blive det normale, det sædvanlige.

Det første spørgsmål, man derfor må stille sig, er, om der er hold i påstanden om de unges store alkoholforbrug.

Svaret på spørgsmålet er, at det ved vi ikke noget præcist om. De foreliggende undersøgelser viser, at de unges brug af alkohol – ligesom den øvrige del af befolkningens – gennem den sidste 10-års periode har været stigende. Det fremgår videre, at det er normalt, at unge bruger alkohol.

En undersøgelse viser noget om, hvad der er *ualmindeligt* blandt de unge:

- at have et forbrug på over 20 genstande om ugen; for de yngste over 10,
- at drikke alene,
- kun at drikke med kammerater af samme køn,
- ikke at drikke med sine forældre,
- at drikke stærkt øl,
- slet ikke at drikke.

For mig at se er det nogle fornuftige normer for omgang med alkohol – eller for at bruge en anden terminologi: en fornuftig alkoholkultur.

Dette finder støtte hos den svenske psykiater Bo Löfgren, der i sin bog »Alkoholisme, menneske og samfund« omtaler flere undersøgelser, hvoraf han mener at kunne uddrage bl. a. følgende konklusioner:

- Det forekommer sandsynligt, at kulturer med begrænsede muligheder for at vise og udfolde følelser løber større risiko for at få alkoholproblemer.
- Hvis alkoholforbrug sker i grupper, helst omfattende begge køn, fungerer gruppen som en beskyttelse mod alkoholisme.
- Hvis alkoholforbrug er forbundet med isolering og udstødelse, synes dette at føre til et øget antal alkoholister.
- Hvis alkohol forekommer i familiesamvær og de unge fra en tidlig alder lærer at omgås alkohol, synes kun lidt alkoholisme at opstå. De unge bliver før eller senere voksne. Et led i denne proces er at tilegne sig eller for den

[Indenrigsministeren.]

sags skyld forkaste de normer og holdninger, der af de unge opfattes som hørende hjemme i voksenverdenen, hvor det som bekendt er yderst normalt og socialt helt acceptabelt at have et vist alkoholforbrug.

Reageres der derfor af foruroligede voksne – for ikke at tale om regering og folketing – unuanceret og negativt med restriktive foranstaltninger over for det forhold, at unge bruger alkohol, har indgrebet for det første i virkeligheden forkert adresse, idet man i første fase burde starte med en holdningsændring hos den voksne befolkning for i en senere fase at nå ungdommen. For det andet opnår man formentlig kun at lægge gift for en fornuftig dialog med ungdommen for i samarbejde med den i hjem og skole at finde frem til rimelige og fornuftige normer og holdninger til alkoholforbrug. En ungdom, der i forvejen er hårdt trængt af stor arbejdsløshed, bør ikke yderligere forfølges og umyndiggøres.

I denne forbindelse kan jeg oplyse, at der i den nye folkeskolelov, som er trådt i kraft den 1. august 1976, indgår oplysning om alkoholbrug i det obligatoriske emne sundhedslære. Formålet med undervisning i sundhedslære er, at eleverne erhverver viden om de grundlæggende forudsætninger for menneskets sundhed og almene trivsel og et særligt kendskab til udbredte nydelses- og rusmidler og disses skadelige virkninger. Undervisningen tager ikke blot sigte på fysiske lidelser, men kommer ligeledes ind på psykiske lidelser og deres mulige årsagsforhold samt mere bredt på de samfundsmæssige sider af spørgsmålet menneskers helbred og velvære.

Undervisningen i sundhedslære skal gives på 1.–9. klassetrin og kan fortsættes i 10. klasse. Oplysninger om nydelses- og rusmidler skal indgå i undervisningen senest fra 6. klassetrin.

Til undervisningen anvendes mindst 48 timer fordelt over klassetrinene i forskellige fag som dansk, biologi og samtidsorientering.

Om de bagved liggende holdninger i emnet sundhedslære kan oplyses:

Sundhedslæren og herunder undervisning om alkoholrelaterede forhold er integreret i hele undervisningsforløbet lige fra 1. til 9. klasse. Dette betyder med hensyn til alkoholbrug, at det betragtes som en del af et større emnekompleks, der berører alle elever uanset alder og klassetrin og hver enkelt elev på forskellige klassetrin.

Emnet er obligatorisk. Heri ligger en erkendelse af nødvendigheden af, at hver enkelt elev erhverver sig viden om de forhold, der kan føre til fysisk, psykisk eller social skade.

Oplysninger om alkohol indgår både i biologi og samtidsorientering. Dette betyder, at alkoholmisbrug og alkoholisme ikke længere betragtes som rent medicinske problemer, men at der i lige så høj grad er tale om psykiske og sociale problemer.

Især viser faget samtidsorientering, at man lægger vægt på de sociale konsekvenser ved brug/misbrug af alkohol – her ud fra et bredere samfundsmæssigt synspunkt.

Der skal i denne sammenhæng gøres opmærksom på, at der inden for andre lovgivninger i relation til alkohol (f. eks. bistandsloven) har fundet samme udvikling sted fra at betragte alkoholisme som en sygdom til at anlægge en bredere social synsvinkel.

I undervisningsministeriets bekendtgørelse af 31. oktober 1975 om uddannelse af lærere til folkeskolen indgår sundhedslære (herunder alkohol) i pædagogiske specialer A, B og C.

I de pædagogiske specialer lægges der vægt på, at den studerende forsøger at analysere den proces, der fører til et bestemt resultat, således at den studerende med udgangspunkt i elev- eller skolesituationen kan søge at opnå en forståelse af den enkelte elev og dennes specifikke situation i klassen og samtidig søge at nå frem til en løsning af mulige problemer.

Ved at lade sundhedslære indgå i de pædagogiske specialer gives der den studerende mulighed for ikke blot at betragte alkoholbrug/misbrug som et undervisningsobjekt, men som et symptom på de sårbarhedsforøgende faktorer, der kan have indflydelse på det enkelte barns udviklingsforløb.

Foruden tanken om at integrere sundhedslære i en bredere sammenhæng i overensstemmelse med folkeskoleloven af 26. juni 1976 ligger der den holdning, at læreren bl. a. med hensyn til alkoholmisbrug kan arbejde præventivt, ikke blot i tilrettelæggelsen af sin undervisning, men også ved at have lært at tyde nogle af de tegn, der fortæller, at et barn er truet i sin udvikling.

I begge nævnte uddannelser betragtes alkoholbrug/misbrug ud fra en betydelig bredere synsvinkel end tidligere, og man ønsker at medtage både fysiske, psykiske og sociale aspekter. Det er umuligt på dette tidspunkt at vurdere, hvilken effekt disse holdninger har

[Indenrigsministeren.]

– dertil har bestemmelserne kun fungeret al for kort tid.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 322 af 16. juni 1971 om undervisningen i gymnasiet indeholder en bestemmelse om, at stofmisbrug kan indgå blandt emnerne fra menneskets biologi. Endvidere indgår i faget biologi ved højere forberedelseksamen stof- og medicinmisbrug blandt undervisningsemnerne, jfr. undervisningsministeriets bekendtgørelse af 24. april 1974 om højere forberedelseksamen.

Som det vil være fremgået, er oplysning om alkohol m. v. ikke begrænset til den skolepligtige alder, men behandles også inden for en del af de fortsatte skoleuddannelser samt inden for læreruddannelsen.

For så vidt angår det undertiden omtalte problem om alkohol på landets arbejdspladser, kan det oplyses, at det er regeringens holdning, at problemet alkohol på arbejdspladserne må løses af arbejdsgiveren, arbejdslederne og de øvrige ansatte i fællesskab, og at man ved oplysning og propaganda bør søge at påvirke den enkeltes holdning til alkoholforbruget, idet netop virksomhedernes egen indsats for et sikkert og sundt arbejdsmiljø er centralt placeret efter formålsparagraffen i lov om arbejdsmiljø.

Hverken den gældende arbejderbeskyttelseslovgivning eller den nye lov om arbejdsmiljø indeholder direkte regler om alkohol/alkoholmisbrug. Disse love indeholder derimod bestemmelser, der tager sigte på at modvirke den fare for ulykker eller sygdom, som beskæftigelse af personer med legemlige eller åndelige mangler under visse forhold kan rumme for dem selv og andre. Til sådanne mangler kan efter arbejdsministeriets opfattelse henføres påvirkning af alkohol.

Der kan henvises til lov om almindelig arbejderbeskyttelse § 16, stk. 4, 1. punktum, hvor der til udførelse af særligt farlige arbejder ikke må anvendes arbejdere, om hvilke arbejdsgiveren ved eller burde vide, at de efter deres legemlige eller åndelige tilstand må anses for uskikket dertil, og til samme bestemmelses 2. punktum, hvorefter arbejdsgiveren ikke må beskæftige arbejdere ved arbejder, hvor tilstedeværelsen af visse lidelser hos de pågældende kan betyde en særlig fare for deres omgivelser.

Endvidere kan der i medfør af § 29 ved pasning af særlig farlige tekniske hjælpemidler stilles krav om ædruelighed. Eksempelvis kan her nævnes arbejdsministeriets bekendtgørelse

af 22. december 1971 om pasning af dampkedler og de i medfør heraf udfærdigede forskrifter, hvorefter kedelpasseren under pasningen af en dampkedel ikke må være påvirket af alkohol.

Nævnes kan også, at det efter arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 27. juli 1945 om indretningen og brugen af mekanisk drevne kraner § 5, stk. 1, kræves, at kranføren er ædruelig.

For så vidt angår loven om arbejdsmiljø kan der henvises til den bemyndigelse, der efter § 41 er givet arbejdsministeren til at fastsætte nærmere regler for bl. a. de ovenfor omtalte farlige arbejdssituationer.

Endelig bemærkes, at arbejdsministeriet ikke råder over statistisk materiale til belysning af, hvilken rolle indtagelse af alkohol spiller for sikkerheden på arbejdspladsen.

Spørgsmålet om tilvejebringelse af oplysninger om alkohol i forbindelse med arbejdsulykker blev rejst under behandlingen i arbejds-markedsudvalget af tilføjelsen i 1973 af en bestemmelse om anmeldelse af arbejdsulykker m. v. i lov om almindelig arbejderbeskyttelse § 54, stk. 3. Overvejelserne førte til, at man ikke fandt grundlag for i anmeldelsesblanketten at stille spørgsmål om et eventuelt spiritusforbrug i forbindelse med ulykken, fordi man måtte forudse, at besvarelsenerne ville blive behæftet med for stor usikkerhed.

Ved gennemgang af indberetninger om arbejdsulykker fra direktoratets kredse i årene 1970–72 er der ikke bemærket tilfælde, hvor spiritusmisbrug har givet anledning til anbefaling af begrænsning af arbejdsområder for personer i en sådan legemlig tilstand.

Retsmedicinsk Institut har i 1970 foretaget en medicinsk undersøgelse af alkohol i blodet for 156 tilfælde af 242 dødstilfælde i hovedstadsområdet som følge af arbejdsulykker sket i perioden 1960–69. Undersøgelsen viste, at der i 73 pct. af de undersøgte tilfælde konstateredes mindre end 0,5 promille i blodet, i 19 pct. af tilfældene mellem 0,5 promille og 1,5 promille og for 8 pct. af tilfældene mere end 1,5 promille alkohol i blodet.

Disse undersøgelsesresultater er på nuværende tidspunkt de eneste, der sammenholder spørgsmålet om alkohol og arbejdsulykker for så vidt angår danske arbejdspladser.

I anmeldelserne efter nyordningen i 1973 er kun i meget få tilfælde anført bemærkninger om alkohol i forbindelse med ulykkestilfældet

[Indenrigsministeren.]

og da på så lidet konkret en måde, at oplysningerne er uden statistisk værdi.

Man har imidlertid nu efter en fornyet henvendelse fra folketingets arbejdsmarkedsudvalg ved revision i 1976 af vejledningen til blanketten ved anmeldelse af arbejdsulykker til arbejdstilsynet anmodet om yderligere oplysninger, der skønnes at have interesse, f. eks. oplysning om eventuel påvirkning fra medicin, alkohol, narkotiske midler o. lign. Så sent som den 25. november 1976 har arbejdsministeren over for folketingets arbejdsudvalg udtalt, at såfremt der i forbindelse med drøftelsen i folketinget af denne redegørelse om alkoholproblemer måtte opstå behov for nærmere belysning af de eventuelle sammenhænge mellem alkoholproblemer og arbejdsulykker, som ikke har kunnet klarlægges ved enkle statistiske metoder, vil dette spørgsmål, når arbejdsmiljøinstituttet efter arbejdsmiljøloven er oprettet, kunne henlægges til undersøgelse i instituttet, muligt i samarbejde med socialforskningsinstituttet.

I den offentlige debat har der gennem lang tid fra forskellig side været fremsat et ønske om at øge færdselssikkerheden ved at indføre faste promillegrænser i færdselsloven.

Regeringen og et flertal i folketinget blev i sidste samling overbevist om rigtigheden af den fremførte argumentation. I sommeren 1976 fik vi ved en ændring af færdselsloven indført faste promillegrænser. Det er nu således, at der vil kunne ske domfældelse for promillekørsel, hvis en motorfører har indtaget spiritus i et sådant omfang, at alkoholkoncentrationen i den pågældendes blod under eller efter kørslen overstiger 0,80 promille. Samtidig blev politiets adgang til at foretage alkoholtest udvidet.

Det er regeringens håb, at vi gennem disse nye regler kan være med til at begrænse de helt meningsløse ulykker, hvor spiritus er hovedårsag eller medvirkende årsag.

Det kan endvidere nævnes, at politiet i stigende grad bliver belastet af arbejde med behandlingen af personer, som indsættes i detentionerne. Antallet af detentionsindsatte er i perioden fra 1960 til 1975 steget fra ca. 18.000 til godt 24.000 personer pr. år.

Hovedgrundlaget for anbringelse af berusere i detentionerne var overtrædelse af politivedtægtens bestemmelser om beruselse på offentligt sted. I forbindelse med begrænsningen i anvendelse af forvandlingsstraf i stedet for bøde har justitsministeriet tiltrådt en indstilling

fra straffelovrådet om, at der normalt ikke bør rejses tiltale i disse sager.

Efter at den strafferetlige følge af beruselse således er trådt i baggrunden, er detentionsanbringelse i de fleste tilfælde blot blevet begrænset til anbringelse af de pågældende. Der er ikke i større omfang mulighed for at yde personer, der er indsat i detentionerne, en lægelig eller socialbetonet behandling eller hjælp.

Der begås et stort antal lovovertrædelser under indflydelse af alkohol, og en stor del af kriminalforsorgens klientel har svære alkoholproblemer.

Om forekomsten af svære alkoholproblemer blandt kriminalforsorgens klientel kan henvises til den undersøgelse, der er offentliggjort i betænkning 752/1975 Kriminalforsorg-Socialforsorg, bind II, side 75, ff. Denne undersøgelse viste, at i 1973 havde 29 pct. af klienter under ambulant behandling og tilsyn af kriminalforsorgen et særligt vilkår vedrørende alkohol. Bl. a. på grundlag af denne undersøgelse antages det, at i hvert fald en tredjedel af kriminalforsorgens til enhver tid værende klientel – der udgøres af ca. 3.200 frihedsberøvede og ca. 5.000 under ambulant tilsyn – har alkoholproblemer.

Det er erfaringen, at det er den del af klientelet, der har alkoholproblemer, der relativt hyppigst falder tilbage til ny kriminalitet.

Selv om det forekommer, at der i forbindelse med udgang fra et fængsel fastsættes særlige vilkår, f. eks. om antabusbehandling, vil spørgsmålet om alkoholistbehandling i første række vedrøre personer under ambulant tilsyn.

For personer, der er betinget dømt eller prøveløsladte, indeholder straffeloven henholdsvis i § 57 og § 39 hjemmel til at bestemme, at de pågældende skal undergives tilsyn og overholde bestemte vilkår, som findes formålstjenlige. Blandt sådanne vilkår nævnes forskellige, der vedrører alkohol. Det i praksis almindeligst anvendte går ud på, at den pågældende, såfremt tilsynsmyndigheden finder det fornødent, skal underkaste sig en lægeligt godkendt behandling mod misbrug af alkohol.

Et vilkår kan ikke gennemtvinges ved direkte tvang, men overtrædelse kan for så vidt angår en betinget dømt indebære, at sagen på ny indbringes for retten med henblik på fastsættelse af en ubetinget straf, og for så vidt angår en prøveløsladelse, at den pågældende bliver genindsat til fortsat strafudståelse.

Af den nævnte undersøgelse fremgik, at det

[Indenrigsministeren.]

var omkring en fjerdedel af dem, der havde vilkår om i givet fald at underkaste sig behandling mod misbrug af alkohol, der aktuelt var i en sådan behandling.

Den mest almindelige behandlingsform består i ambulant antabusbehandling, hvor antabus regelmæssigt indtages hos den tilsynsførende. Næsten lige så almindeligt er det at lade behandlingen foregå på et alkoholambulatorium. Tilsammen dækker disse behandlingsformer omkring 75 pct. af behandlingerne. 15 pct. af dem, der er i behandling, er anbragt på institution – heraf 4 pct. på psykiatrisk hospital eller en psykiatrisk afdeling.

I forbindelse med undersøgelsen blev behandlerne spurgt om deres ønsker med hensyn til større mulighed for hjælp og støtte til klienterne. Af svarene fremgår bl. a., at mulighed for at skaffe klienterne bedre boligforhold er et udtalt ønske specielt i København. Ønsket om et fuldt udbygget ambulatorium med psykiatere, socialrådgivere, der kan fungere som tilsynsførende og let adgang til akut indlæggelse er et udpræget ønske i de områder, hvor ambulatorierne er svagt udbyggede, eller hvor samarbejdet med det lokale ambulatorium er meget spinkelt, bl. a. fordi ambulatoriet ikke ønsker at medvirke til en »tvangsmæssig« behandling.

I betænkningen »Kriminalforsorg-Socialforsorg« – der for tiden er til høring hos de be-

rørte myndigheder m. v. – har udvalget herefter konkluderet (side 24):

»Udvalget finder det særdeles vigtigt, at der skabes rimelige behandlingsmuligheder for kriminalforsorgens alkoholskadede klienter og anbefaler, at behandlingen af disse klienter i videst muligt omfang overlades til det almindelige behandlingssystem. Man konstaterer, at samfundet ikke råder over et tilstrækkeligt antal og tilstrækkelig udbyggede alkoholambulatorier og institutionspladser til alkoholskadede. Udvalget henstiller, at kriminalforsorgen – både centralt og lokalt – meget nøje følger udviklingen med hensyn til oprettelse af nye og udvidelse af eksisterende ambulatorier og klart over for de ansvarlige myndigheder, det vil i første række sige amtskommunerne, påpeger områder, hvor kriminalforsorgens klienter helt eller delvis mangler behandlingsmuligheder«.

I denne forbindelse kan jeg oplyse, at jeg i et cirkulære af 2. juni 1975 om retningslinjer for udarbejdelsen af planer for driften af behandlingsinstitutioner for alkoholskadede netop har indskærpet det væsentlige i, at der etableres et samarbejde mellem behandlingsinstitutionerne og kriminalforsorgen. Hvorvidt denne henstilling har båret frugt, er det endnu for tidligt at udtale sig om, idet vi i indenrigsministeriet ikke har modtaget alle amtskommuners udbygningsplaner på dette område. Omstående er gengivet en oversigt over behandlingsmuligheder for alkoholskadede pr. 1. februar 1976.

[Indenrigsministeren.]

Oversigt over behandlingsmuligheder for alkoholskadede pr. 1. februar 1975.

	Ambulatorium - Privat	Ambulatorium - Amtskommunalt	Behandlingshjem	Statshospital	Forsorgshjem/ Optagelseshjem	Amtsfængelses- center	Kollegium, herberg el. lign.
<i>Københavns Kommune</i>	●	●	●	●	●	●	●
<i>Frederiksberg Kommune</i>		●					●
<i>Københavns Amtskommune:</i>							
Gladsaxe	●						
Glostrup	●			●			
Herlev						●	
Hvidovre	●						
Høje-Tåstrup	●		●				
Lyngby-Tårnbæk	●						
Rødovre	●						
Tårnby	●						
<i>Frederiksborg Amtskommune:</i>							
Helsingør	●		●				●
Hillerød	●				●	●	
<i>Roskilde Amtskommune:</i>							
Roskilde	●						
<i>Vestsjællands Amtskommune:</i>							
Holbæk		●					
Kalundborg		●					
Nykøbing Sjælland				●			
Ringsted		●					
Slagelse		●					
<i>Storstrøms Amtskommune:</i>							
Maribo					●		
Nakskov	●						
Næstved					●	●	●
Vordingborg				●			
<i>Bornholms Amtskommune:</i>							
Rønne	●						
<i>Fyns Amtskommune:</i>							
Middelfart			●	●			
Odense	●				●	●	
Svendborg		●					●
<i>Sønderjyllands Amtskommune:</i>							
Haderslev					●		
Sønderborg		●		●			
Aabenraa		●					

[Indenrigsministeren.]

	Ambulatorium – Privat	Ambulatorium – Amtskommunalt	Behandlingshjem	Statshospital	Forsorgshjem/ Optageshjem	Amtsun- doms- center	Kollegium, herberg el. lign.
<i>Ribe Amtskommune:</i>							
Esbjerg	●				●	●	●
Ribe				●			
Varde							●
<i>Vejle Amtskommune:</i>							
Fredericia		●					
Horsens		●			●		
Kolding		●			●		
Vejle		●				●	
<i>Ringkøbing Amtskommune:</i>							
Herning							●
Holstebro		●			●		
<i>Århus Amtskommune:</i>							
Randers		●					
Silkeborg		●					
Århus		●		●	●		●
<i>Viborg Amtskommune:</i>							
Skive		●					
Thisted		●					
Viborg		●		●	●	●	
<i>Nordjyllands Amtskommune:</i>							
Frederikshavn		●					
Hjørring		●		●			
Ålborg		●		●	●		●

Den 26. juli 1976 fremkom der i Ugeskrift for Læger nogle foruroligende oplysninger om den voksende dødelighed af skrumpelever i perioden 1961–1972, hvorfor jeg har bedt sundhedsstyrelsen redegøre for nogle spørgsmål i denne forbindelse.

Mine spørgsmål og sundhedsstyrelsens svar gengives nedenfor:

- Hvor stor en del af den samlede dødelighed i den undersøgte periode udgør dødsfald på grund af
  - alkoholisk skrumpelever?
  - ikke-alkoholisk skrumpelever?
- Kan det belyses nærmere, hvorledes ændringerne i diagnosegrundlaget i den un-

dersøgte periode kan have påvirket undersøgelsens resultater?

ad spørgsmål 1 og 2:

Antallet af de i dødsårsagsstatistikken opgjorte dødsfald som følge af skrumpelever i forhold til samtlige dødsfald fremgår af tabel 1, og på det foreliggende grundlag må man mene, at stigningen i dødeligheden af alkoholisk skrumpelever er reel.

Det er naturligvis klart, at mere forfinede metoder giver et sikrere grundlag for at stille diagnosen skrumpelever.

En supplerende analyse af dødsårsagsstati-

[Indenrigsministeren.]

fælde af skrumpelever, som ifølge dødsårsagsstatistikken ikke er alkoholisk betingede, har vist, at en del af disse tilfælde alligevel er alko-

holindicerede således, at man må regne med, at de i tabel 1 anførte tal fra dødsårsagsstatistikken er minimumstal.

Tabel 1.

Dødsfald af alkoholisk skrumpelever og ikke-alkoholisk skrumpelever i pct. af det samlede antal dødsfald.

	Alkoholisk skrumpelever			Ikke-alkoholisk skrumpelever		
	M*)	K**)	M + K	M	K	M + K
1962	0,07	0,00	0,04	0,64	0,93	0,78
63	0,07	0,02	0,04	0,58	0,94	0,75
64	0,09	0,02	0,06	0,54	0,96	0,73
65	0,07	0,03	0,05	0,58	0,84	0,70
66	0,14	0,03	0,09	0,52	0,83	0,66
67	0,12	0,02	0,07	0,52	0,93	0,70
68	0,14	0,06	0,10	0,53	0,93	0,71
69	0,22	0,02	0,12	0,60	1,02	0,79
70	0,24	0,05	0,15	0,68	1,00	0,82
71	0,30	0,06	0,19	0,64	0,89	0,75
72	0,31	0,10	0,21	0,69	0,87	0,77
73	0,33	0,09	0,22	0,81	0,94	0,87
74	0,36	0,10	0,24	0,75	0,82	0,78

*) Mænd.

**) Kvinder.

3. Hvilke forandringer er der i den undersøgte periode sket i dødeligheden af

- kræftsygdomme, herunder særlig lungekræft?
- trafikulykker?
- sygdomme, der skyldes overvægt?

ad spørgsmål 3:

Forandringerne i dødeligheden af kræftsyg-

domme (lungekræft) og trafikulykker fremgår af tabel 2, hvoraf det fremgår, at dødeligheden af lungekræft er stigende, medens den samlede dødelighed af kræft stort set er uændret. Dødeligheden i forbindelse med motorkøretøjsulykker viste en stigning indtil 1974, hvor der skete et markant fald. Det er ikke muligt at udtale sig om antal dødsfald på grund af overvægt.

Tabel 2.

Dødsfald af malign kræft, herunder specielt lungekræft, og motorkøretøjsulykker i pct. af det samlede antal dødsofre.

	Alle maligne kræftformer			Lungekræft			Motorkøretøjsulykker		
	M	K	M + K	M	K	M + K	M	K	M + K
1962	21,2	23,2	22,1	4,0	1,0	2,6	2,6	1,0	1,8
63	21,5	24,0	22,7	4,4	1,0	2,8	2,5	1,1	1,8
64	21,4	25,3	22,4	4,4	1,1	2,9	2,7	1,2	2,0
65	21,3	23,7	22,4	4,8	1,2	3,1	2,8	1,4	2,2
66	19,9	22,3	21,0	4,6	1,1	3,0	3,0	1,3	2,2
67	20,6	22,7	21,6	5,0	1,4	3,4	3,2	1,5	2,4
68	20,9	23,3	22,0	5,3	1,3	3,5	3,4	1,5	2,5
69	21,5	23,8	22,6	5,5	1,5	3,7	3,4	1,7	2,6
70	21,4	24,2	22,7	5,4	1,6	3,6	3,2	1,7	2,5
71	22,4	24,8	23,5	5,8	1,7	4,0	3,2	1,7	2,5
72	22,6	24,4	23,4	6,3	1,8	4,3	3,0	1,6	2,4
73	22,4	24,0	23,2	6,0	1,6	4,0	3,1	1,6	2,4
74	21,9	23,4	22,6	6,2	1,8	4,2	2,1	1,0	1,6

[Indenrigsministeren.]

4. Hvilke forandringer er der i den undersøgte periode sket i middeldødsalderen? ad spørgsmål 4:

Forandringerne i middellevetiden fremgår af tabel 3, der viser, at middellevetiden i den betragtede periode har været stagnerende for mænd og svagt stigende for kvinder.

Tabel 3.

Middellevetid efter dødeligheds erfaringerne.

Alder	Mænd			Kvinder		
	1966-70	1972-73	1973-74	1966-70	1972-73	1973-74
0 år	70,5	70,8	70,8	75,4	76,3	76,6
5 -	67,2	67,0	67,0	71,6	72,3	72,5
10 -	62,3	62,2	62,2	66,7	67,4	67,6
20 -	52,7	52,6	52,6	56,9	57,6	57,8
30 -	43,2	43,1	43,1	47,2	47,8	48,0
40 -	33,8	33,7	33,7	37,6	38,3	38,5
50 -	24,8	24,8	24,8	28,5	29,2	29,4
60 -	16,9	17,0	17,0	20,0	20,8	20,9
70 -	10,6	10,8	10,7	12,5	13,2	13,3
80 -	6,0	6,3	6,2	6,8	7,3	7,3
90 -	3,1	3,3	3,2	3,4	3,6	3,6

Kilde: Stat. Årbog 1976.

5. Kan det oplyses, om forbruget af nogle typer alkoholholdige drikke hyppigere end andre giver anledning til udvikling af alkoholisk skrumpeliver?

6. Kan det belyses nærmere, hvilken baggrund der kan være for overdødeligheden af alkoholisk skrumpeliver i de laveste sociale klasser?

ad spørgsmål 5 og 6:

Risikoen for at udvikle den alkoholiske skrumpeliver er betinget af mængden af absolut alkohol og varigheden af indtagelsen, dvs.: jo højere konsum af alkoholholdige drikke med stort spiritusindhold og jo længere varigheden af konsumtionen, jo større er risikoen for udvikling af alkoholisk skrumpeliver.

Overdødeligheden af alkoholisk skrumpeliver har en klar sammenhæng med den totale konsumtion af alkoholholdige drikke og varigheden af dette overforbrug.

Såvidt sundhedsstyrelsen bekendt, foreligger der intet sikkert om, at overdødeligheden af alkoholisk skrumpeliver her i landet skulle være højere i de laveste sociale klasser.

Når alt dette er sagt, må det erkendes, at forbruget af alkohol her i landet i tiårsperioden 1963-73 er mere end fordoblet, hvilket i sig selv kunne give anledning til overvejelser.

Der er tilsyneladende ikke tale om noget isoleret dansk fænomen, men om et næsten uni-

verselt fænomen. Verdenssundhedsorganisationen WHO har således på sin 28. generalforsamling i maj 1975 anmodet WHO's generalsekretær om i særlig grad at have opmærksomheden henvendt på de sundhedsmæssige og sociale problemer i forbindelse med det stigende alkoholforbrug i mange dele af verden.

De problemer, et overforbrug af alkohol kan medføre, spores mest direkte i de tilfælde, hvor det går så galt, at den enkelte må i behandling. Kontaktudvalget vedrørende alkohol og narkotika har for nylig foretaget en opgørelse over *indlæggelser* og *sengedage* i perioden 1970-76 vedrørende patienter med hoved- eller bi-diagnose alkoholisme. Denne opgørelse viser bl. a.:

- at i 1975-76 er alkoholproblemer skønnet at være den direkte anledning til indlæggelsen for ca. 13 pct. af alle psykiatriske indlæggelser. Hvis hertil lægges de psykiatriske indlæggelser, hvor alkoholproblemet skønnes at være væsentligt, om ikke den direkte anledning, bliver tallet 27 pct. af alle de psykiatriske indlæggelser.
- at andelen af indlæggelser, hvor alkoholproblemer er skønnet betydningsfulde, viser en stigning på godt 5 pct. fra 1970-76,
- at ca. 6 pct. af alle de psykiatriske sengedage i 1976 blev brugt til behandling af alkoholrelaterede indlæggelser,
- at ca. 80 pct. af alle de alkoholrelaterede

[Indenrigsministeren.]

indlæggelser sker af mennesker i aldersgruppen 25–54 år, og denne andel har været stort set uændret fra 1970–76,

- at der i perioden 1970–76 sker et lille fald i de 40–54-åriges andel af indlæggelserne og en lille stigning i de 25–39-åriges andel,
- at de under 25-åriges andel af de alkoholrelaterede indlæggelser i hele perioden holder sig omkring 6 pct.,
- at kvindernes andel af alkoholindlæggelserne har været klart stigende i perioden, om end mændene stadig er i overtal (der indlægges således i 1975–76 stadig ca. 4 gange så mange mænd som kvinder).

Man skal imidlertid være forsigtig med at overfortolke disse oplysninger. Tallene vedrører *kun* indlæggelser på de psykiatriske hospi-

taler og fortæller os *ikke* noget om, hvorvidt der har været tale om et stigende antal *personer* med alkoholproblemer (den samme måske lille gruppe mennesker kan gå igen mange gange), eller om folk hyppigere kommer i behandling.

Hvad der ligger bag den stigning i alkoholforbruget, er der formentlig ingen, der har noget entydigt svar på. For så vidt angår forholdene i Danmark skal jeg prøve at antyde nogle mulige (del)forklaringer.

Den almindelige velstandsstigning er en mulig forklaring. Ministeriet for skatter og afgifter har udarbejdet nedenstående oversigt over afgiftsudviklingen fra 1964 til 1976 samt en oversigt over udviklingen i samme tidsrum for timelønnen for industriarbejdere korregeret efter prisudvikling, men før skat.

Tabel 4.

Oversigt over
afgiftsudviklingen for spiritus, vin og øl 1964–(sept.) 1976.
(Punktafgift + moms i 1964 = 100)

		1964	1974	1976
Spiritus*)	{ Snaps	100	172	206
	{ Cognac	100	141	168
Vin	{ Fransk bordvin	100	213	264
	{ Portvin	100	196	240
Øl	{ Pilsner-øl	100	204	237
	{ Porter-øl	100	197	229

Et udtryk for udviklingen i realindkomst (før skat).

	Industriarbejderes timefortjeneste**)	Forbruger- prisindeks***)	Timelønsindeks reguleret efter forbrugerpris- indeks
	Øre	Indeks	
1964	882	100	100
1974	2974	337	163
1976 (jan. kv.)	3762	427	181

*) Fra 1. maj 1969 skete en omlægning af spiritusbeskatningen. Før havde hovedbestanddelen været en beskatning efter engrosprisen højde. Fra 1. maj 1969 beskattedes spiritus kun efter rumindhold og alkoholstyrke med en lavere afgiftssats for akvavit og en højere for anden spiritus. Det betød en afgiftslettelse for de dyrere spirituosa.

**) Inkl. tillæg, bortset fra overtidstillæg og sygedagpenge.

***) For varer og tjenester/inkl. bolig.

Dansk medlemskab af EF vil ikke på nuværende tidspunkt være til hinder for en ændring af den danske spiritusafgiftsstruktur, men på længere sigt er der planer om en harmonisering af spiritusafgifterne inden for EF, og til den

tid, hvor en sådan harmonisering eventuelt bliver gennemført, kan det forventes, at der vil blive stillet krav om, at de danske afgifter på spiritus skal nedsættes.

Det omsiggribende rejseliv, hvor den danske

[Indenrigsministeren.]

befolkning i middelhavslændene har mødt andre alkoholkulturer, kan være en anden forklaring. Det forhold, at flere kvinder forbruger alkohol, end det var tilfældet før i tiden, en tredje forklaring.

Det er almindeligt antaget, at et forbrug af

drikkevarer med en høj alkoholkoncentration medfører flere skadevirkninger end indtagelse af den *samme mængde* alkohol i fortyndet form. På denne baggrund er det interessant at kunne konstatere, at alkoholforbruget i Danmark især er markant for vins og øls vedkommende.

Tabel 5.

Alkoholforbrug pr. indbygger 1974.

	Spiritus, liter ren alkohol	Vin, liter salgsstyrke	Øl, liter salgsstyrke	I alt liter ren alkohol
Japan	3,74	0,46	33,0	5,1
Østtyskland	3,40	6,60	114,9	7,6
Canada	3,38	6,55	89,1	8,6
Luxembourg	3,10	40,30	135,0	11,9
USA	3,09	6,26	79,8	6,8
Spanien	3,00	75,00	42,0	14,1
Sverige	2,94	7,67	58,6	6,1
Finland	2,90	9,20	56,2	6,5
Holland	2,75	10,38	75,7	8,0
Vesttyskland	2,65	20,20	147,0	11,7
Island	2,65	2,57	15,5	3,8
Frankrig	2,40	103,04	44,2	16,7
Schweiz	2,15	45,00	75,7	11,1
Italien	2,00	110,50	14,4	13,8
Østrig	1,96	36,80	106,2	11,7
Irland	1,92	3,60	86,7	6,7
Belgien	1,90	15,80	140,0	10,0
Norge	1,82	3,20	43,9	4,2
Danmark	1,58	9,66	112,0	8,3
England	1,54	5,33	114,3	8,1
Portugal	1,00	80,00	27,0	12,0

Kilde: Danmarks Amdsråd, nr. 14, november 1976.

Tabellen viser forbruget af spiritus, vin og øl samt det totale alkoholforbrug pr. indbygger i en række lande i 1974.

Tallene angiver gennemsnitsforbruget for hele befolkningen fra den ældste til den yngste. Beregner man forbruget pr. indbygger over 15 år, bliver tallet naturligvis større, for Danmark således et samlet forbrug i 1974 på 10,73 liter ren alkohol i stedet for 8,3. Men en sådan statistik foreligger kun for nogle få af de lande, der indgår i oversigten.

Med hensyn til de stærkeste af de alkoholholdige drikke, spiritus, ligger Danmark på den 3. nederste plads, og af de 9 EF-lande er det kun England, der har et lavere forbrug end Danmark.

Danmark rykker noget højere op i skalaen, når det drejer sig om vinforbruget, idet vi her er nr. 11 af de 21 lande og dermed placeret midt i feltet.

For så vidt angår ølforbruget, rykker Danmark yderligere et stykke op, idet vi her bliver nr. 6 af 21.

Betragtes endelig det samlede forbrug af spiritus, vin og øl, ligger Danmark ligesom for vinnens vedkommende i midten, nemlig som nr. 11 af de 21 lande i oversigten.

I den offentlige debat har restaurationsloven fra 1970 ofte været kritiseret ud fra den betragtning, at den var én af årsagerne til, at forbruget af alkohol er steget i de senere år.

I det følgende vil jeg ud fra forskellige syns-

[Indenrigsministeren.]

vinkler prøve at sandsynliggøre, at det formentlig ikke har været tilfældet.

Danmarks Statistik har udarbejdet den nedenfor gengivne oversigt over alkoholforbruget i Danmark over perioden 1955-1975:

Tabel 6

	Øl	Vin	Spirituosa	I alt	Pr. indb.	Pr. indb. over 14 år
	1.000 liter	1000 liter	100 pct.		liter 100 pct.	
1955	10.370	1.866	1.734	13.970	3,1	4,3
1960	13.351	2.140	2.854	18.345	4,0	5,4
1965	16.287	2.856	4.552	23.695	4,9	6,4
1966	18.028	2.955	4.606	25.589	5,3	7,0
1967	18.928	3.089	4.764	26.781	5,5	7,3
1968	19.719	3.069	4.712	27.500	5,7	7,4
1969	21.300	3.537	5.135	29.972	6,1	8,0
1970	22.551	4.072	6.237	32.860	6,7	8,7
1971	24.219	4.617	6.978	35.814	7,2	9,4
1972	25.983	5.193	7.669	38.845	7,8	10,1
1973	27.423	7.327	7.695	42.445	8,5	11,0
1974	27.271	6.638	7.936	41.845	8,3	10,7
1975	29.691	7.830	8.803	46.324	9,2	11,8

Som det vil fremgå af oversigten, er det samlede forbrug af stærke drikke omregnet til liter ren alkohol i den omhandlede periode steget med 238 pct. Der er dog store forskelle på stigningen inden for de respektive kategorier, idet forbruget af øl er steget med 186 pct., af vin med 320 pct. og af spirituosa med 407 pct.

Med udgangspunkt i året 1970 – det år, hvor restaurations- og hotelloven trådte i kraft – er det samlede alkoholforbrug steget med 41 pct., medens forbruget af øl, vin og spirituosa er steget med henholdsvis 31,4, 95 og 41,9 pct.

Målt i markedsandele kan forbruget, omregnet i liter ren alkohol, opgøres således:

Tabel 7

	1955 pct.	1970 pct.	1975 pct.
Øl	74,2	68,9	64,1
Vin	13,4	12,2	16,9
Spirituosa	12,4	18,9	19,0
	100,0	100,0	100,0

Særlig for så vidt angår forbruget i Danmark af øl, der ifølge Centralforeningen udgør ca. 40 pct. af den totale omsætning i restaurations- og hotelvirksomheder, har bryggeriforeningen på grundlag af oplysninger fra et af vore største bryggerier udarbejdet nedenstå-

ende oversigt over de forskellige salgskanalers anslåede procentvise andel af bryggeriernes samlede salg på hjemmemarkedet (leverancer til »diverse aftagere«, fortrinsvis institutioner, er ikke medtaget i opgørelsen).

[Indenrigsministeren.]

Tabel 8

År	Restauratører		Handlende		Marketenderier	
	Øl	Vand	Øl	Vand	Øl	Vand
1955-56	30,2		60,4		8,1	
1956-57	29,2		61,2		8,3	
1957-58	28,9		61,7		8,2	
1958-59	27,9		63,4		7,5	
1959-60	26,8		64,2		7,8	
1960-61	25,8		65,3		7,8	
1961-62	25,4		65,4		8,0	
1962-63	25,0		65,8		8,0	
1963-64	24,4		66,6		7,9	
1964-65	23,3		67,4		8,1	
1965-66	22,7		67,9		8,2	
1966-67	22,3	11,1	68,3	78,7	7,9	7,4
1967-68	21,8	11,5	69,1	78,2	7,6	7,5
1968-69	22,1	12,7	68,8	76,7	7,5	7,6
1969-70	22,0	12,5	68,7	77,1	7,6	7,6
1970-71	22,1	12,6	68,5	76,4	7,6	8,4
1971-72	23,2	12,7	67,5	75,9	7,4	8,7
1973	22,5	13,8	67,0	73,0	5,7	6,0
1974	23,7	15,0	65,3	71,7	6,0	6,3
1975	24,6	15,3	64,5	71,8	5,6	6,1
	Øl		Øl		Øl	
	Beskat.	Ubeskat.	Beskat.	Ubeskat.	Beskat.	Ubeskat.
1973	22,2	0,3	59,9	7,1	5,2	0,5
1974	23,5	0,2	58,6	6,7	5,5	0,5
1975	24,4	0,2	58,6	5,9	5,1	0,5

Som det vil ses af opgørelsen, er der for øl både for restaurationer og marketenderier tale om et ikke ubetydeligt fald i markedsandelen over den betragtede periode, medens der samtidig er sket en stigning i markedsandelen for så vidt angår leverancer af vand til restaurationer.

Centralforeningen af Hotelværdter og Restauratører har på grundlag af foreliggende officielle statistiske oplysninger om branchens omsætning udskilt den del, der vedrører overnatning. Den egentlige restaurationsomsætning i virksomheder med alkoholbevilling i årene 1971-75 (årets priser) er herefter opgjort således:

Tabel 9

År	Antal restauranter	Sml. årsomsætning Mill. kr.
1971	5.065	3.192
1972	5.617	3.521
1973	6.046	3.997
1974	6.606	4.500
1975	6.900	4.825

Ifølge oplysninger fra Danmarks Statistik er der i perioden 1971-75 sket en stigning i det samlede alkoholforbrug, målt i liter ren alkohol, på 29,3 pct. I samme periode er årsomsætningen i restaurationer med alkoholbevilling i årets priser vokset fra 3.192 mill. kr. til 4.825 mill. kr., dvs. 51 pct., men da forbrugerprisindekset for restaurationsbesøg i perioden er steget 45,1 pct., vil det sige, at restaurationsomsætningen mængdemæssigt stort set har været uforandret fra 1971 til 1975.

Da restaurationsomsætningens fordeling på øl og andre drikkevarer samt »køkkenvarer« næppe har ændret sig væsentligt i denne korte periode, synes det tilladeligt at slutte, at den skete udvidelse af alkoholforbruget i perioden ikke kan henføres til restaurationer.

Jeg ved, at handelsministeren meget snart vil fremsætte ændringsforslag til restaurationsloven. Ved behandlingen af dette lovforslag vil folketinget få lejlighed til at gå i dybden med disse forhold. Jeg har blot her forsøgt at trække de store linjer op og at placere restaurationssektoren i den store sammenhæng.

[Indenrigsministeren.]

Afslutningsvis vil jeg blot gerne i kort form redegøre for regeringens holdninger til alkohol/alkoholmisbrug.

Vi kan på den ene side konstatere, at langt den overvejende del af befolkningen har glæde og fornøjelse af alkohol, og at alkohol fra de ældste tider på godt og ondt har været og stadig er et element i vor kultur. På den anden side ser vi samtidig, at et ikke ubetydeligt mindretal og deres familier har betydelige vanskeligheder med alkohol.

Med udgangspunkt i disse konstateringer er det regeringens holdning, at befolkningens omgang med alkohol ikke bør belægges med flere restriktioner og forbud end et stort flertal er rede til at acceptere, at de restriktioner og forbud, vi ikke desto mindre skal have, bør indgå i den lovgivning, hvor de mest naturligt hører hjemme og ikke i en speciallovgivning om alkohol. Det er videre regeringens holdning, at befolkningen og her ikke mindst den opvoksende ungdom bør informeres på en renfærdig måde om alkoholbrug og alkoholmisbrug, at det forebyggende og opbyggende arbejde bør prioriteres højt, at samfundet uden moralske pegefingre bør stille det fornødne sociale og sundhedsmæssige bistandsapparat til rådighed for de mennesker, der pådrager sig skader af alkoholmisbrug, at afgiftspolitikken sammen med oplysning og information formentlig er en af de mest rimelige og acceptable regulatorer af befolkningens alkoholforbrug, og at problemet alkohol på arbejdspladserne må løses af arbejdsgivere, arbejdslederne og de øvrige ansatte i fællesskab, og at man ved oplysning og propaganda bør søge at påvirke den enkelte holdning til alkoholforbruget, idet netop virksomhedernes egen indsats for et sikkert og sundt arbejdsmiljø er centralt placeret efter formålsparagraffen i lov om arbejdsmiljø.

Nu er der formentlig en del, der vil spørge om, hvilke initiativer og hvilke foranstaltninger regeringen på denne baggrund har planer om at iværksætte.

Som allerede nævnt ligger ansvaret for *behandlingen* af såvel stof- som alkoholmisbrugere hos amtskommunerne, der har vedgået dette ansvar samt – i samarbejde med primærkommunerne – ansvaret for *forebyggelsen*. Jeg vil imidlertid gerne understrege, at der selvfølgelig af de centrale myndigheder vil blive udfoldet bestræbelser på at yde de lokale myn-

digheder den fornødne bistand til at varetage disse opgaver.

I lyset af den indledningsvis omtalte rapport om »Organisationen af forebyggelsen af alkohol- og narkotikamisbrug«, vil de centrale myndigheder derfor søge at imødekomme de behov om bistand, som de lokale myndigheder har peget på. De former, i hvilke de centrale myndigheders bistand bedst kan formidles, vil selvfølgelig ske i forståelse med de lokale myndigheder. I denne forbindelse kan oplyses, at der til løbende at yde *råd og støtte* til lokale myndigheder i dette arbejde allerede findes flere organer på centralt hold som f. eks. Kontaktudvalget vedrørende alkohol- og narkotikaspørgsmål, undervisningsministeriets konsulent, Det kriminalpræventive Råd, socialstyrelsen og sidst, men ikke mindst afholdsbevægelsen, der på disse områder på frivillig basis yder en meget fortjenstfuld indsats.

I henhold til § 11 i lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender skal der for hver amtskommune udarbejdes planer for udbygningen af den sociale og sundhedsmæssige virksomhed. Socialministeren påser efter forelæggelse for indenrigsministeren bl. a., at »amtskommunernes pligt efter lovgivningen til at tilvejebringe social og sundhedsmæssig service kan anses for opfyldt«. Såfremt lovgivningen ikke kan anses for opfyldt, kan socialministeren forlange, at en udbygningsplan helt eller delvis skal have en egentlig godkendelse af de centrale myndigheder.

I alle landets sygehuskommuner er man i denne tid formentlig ved at lægge sidste hånd på planerne for driften af behandlingsinstitutioner for alkoholskadede. Indenrigsministeriet har endnu ikke modtaget disse planer, men af pressens omtale af planerne er fremgået, at man mange steder påregner at forbedre og udbygge det bestående behandlingsapparat.

Kontaktudvalget har i samarbejde med socialforskningsinstituttet og Danmarks Statistik udvirket, at der ved den næste af Danmarks Statistiks løbende undersøgelser af befolkningens forbrugsvaner (de såkaldte »omnibusundersøgelser«) bliver stillet en række spørgsmål til belysning af befolkningens alkoholforbrug og alkoholvaner.

Når undersøgelsens resultater foreligger, vil man vide en lille smule mere om alkoholforbrugets sammensætning end det gennemsnitsforbrug, man kan beregne sig til ved at divi-

dere antallet af voksne danskere op i den beskattede mængde alkohol.

Der er endvidere i den senere tid udgivet en hel del oplysende materiale om alkohol og stofmisbrug.

Komiteen for sundhedsoplysning har udgivet en grundbog om »Alkohol i samfundet«. Bogen er blevet godt modtaget i næsten alle kredse og er blevet gratis uddelt i ca. 175.000 eksemplarer til skoler og ungdomsklubber m. v. I forbindelse med bogens udsendelse blev der samtidig af Danmarks Radio produceret 4 radio- og 4 tv-udsendelser, hver af 20 minutters varighed.

En kreds af lærere m. fl. har udarbejdet nyt oplysnings- og undervisningsmateriale under titlen »Alkohol til skræk og glæde«. Materialet er samlet i en samlemappe med ca. 300 sider og er indtil nu solgt i ca. 1.000 eksemplarer. Et eller to eksemplarer i samlemappen skønnes at dække en skoles behov.

Afholdsselskabernes Landsforbund har udgivet en lille pjece under titlen »Dansk alkoholstatistik«. I pjecen søger man at belyse udviklingen i alkoholforbruget, antallet af alkoholbevillinger, afgifter og priser på alkohol m. v.

En kreds af sagkyndige – bl. a. tre af kontaktudvalgets medlemmer – har udgivet en lille bog om »Alkohol, alkoholisme, alkoholikerbehandling«.

Med støtte fra undervisningsministeriet er der udgivet en bog om »Alkoholisme, menneske og samfund«.

Hertil kommer, at man mange steder lokalt har taget nye og utraditionelle metoder og arbejdsformer i brug for at forebygge misbrug af såvel stof som alkohol.

Som allerede nævnt vil handelsministeren meget snart fremsætte et lovforslag, således at folketinget her får lejlighed til at drøfte restaurationslovens betydning i denne sammenhæng.

I øvrigt vil regeringen meget nøje studere, hvad der bliver sagt fra partierne ved debatten om denne redegørelse. I det omfang, der tegner sig et flertal for initiativer, der er forenelige med de holdninger til problemerne, som regeringen her har lagt frem, vil regeringen tage sådanne planer op til videre overvejelse.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til og ind-

kaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Erhard Jakobsen.

Formanden:

Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at den ønskede orlov meddeles fra og med den 9. marts 1977, og at stedfortræderen indkaldes som midlertidigt medlem. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Indstilling fra udvalget til valgs prøvelse.

Ordføreren for udvalget til valgs prøvelse (Tastesen) (S):

Folketinget har nu vedtaget at meddele hr. Erhard Jakobsen orlov på grund af udsendelse i offentligt hverv, og jeg skal herefter tillade mig at gøre indstilling om godkendelse af stedfortræderen som midlertidigt medlem.

Det drejer sig om grosserer *Bodil Liventhal*, der er første stedfortræder for centrum-demokraterne i Københavns amtskreds, hvor hr. Erhard Jakobsen er valgt.

Udvalget til valgs prøvelse har i et møde behandlet denne sag, og jeg kan herefter på udvalgets vegne afgive følgende:

Indstilling.

Grosserer *Bodil Liventhal* godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med i dag, den 9. marts 1977.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets ovennævnte indstilling vedtoges enstemmigt med 138 stemmer.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål til ministrene.

Af *Freddy Madsen* (DKP) til undervisningsministeren:

»Hvordan agter ministeren at løse problemerne med vikardækning til de pædagoger, der underviser pædagogstuderende i praktik under de obligatoriske konferencetimer, og hvornår vil de studerende få endelig besked om denne løsning?«

(Spm. nr. 9).

Skriftlig begrundelse.

De studerende på børnehave- og fritidshjemsseminarierne er flere steder kommet i den situation, at de ikke kan gennemføre de obligatoriske konferencetimer, når de er i praktik. Problemet er blevet skærpet efter bistandslovens indførelse, da det nu ikke længere er socialministeriet, men de enkelte kommuner, der skal dække udgifterne. Flere kommuner har allerede nægtet at betale.

Det er over et år siden de pædagogstuderendes landsorganisation, Pædagogstuderendes Landsråd, rejste sagen første gang over for ministeren, men endnu er den ikke løst, skønt det kun drejer sig om et beløb på 6,1 mill. kr. årlig.

Den tilladelse, børnehave- og fritidshjemsseminariernes rektorer har fået til foreløbig dispensation for konferencetimerne, har vakt harme blandt både de studerende og de faglige organisationer på området, der finder dispensationen uddannelsesmæssigt uforsvarlig. De i dagspressen fremkomne oplysninger om planer om nedskæringer på uddannelsen har ligeledes og af samme grund vakt stærk harme.

Undervisningsministeren (*Ritt Bjerregaard*):

Der kan efter de af socialministeriet for nogle år siden udsendte regler afholdes udgifter til vikar med sædvanlig tilskudsvirkning for de omtalte konferencetimer. Der er således ikke, som hr. Freddy Madsen siger det i sin skriftlige begrundelse, tale om, at det efter bistandslovens indførelse er kommunerne, der selv dækker udgifterne. Udgifterne deles fortsat mellem staten, kommunerne og forældrene ligesom før bistandslovens ikrafttræden.

Der har imidlertid som følge af de besparelser, socialministeriet gennemførte som led i spareforanstaltningerne, været vanskeligheder med at få dækket disse vikarudgifter inden for tilskudsrammen. Sagen har været genstand for drøftelser til flere sider, bl. a. mellem undervisningsministeriet og socialministeriet. Senest har socialministeriet rettet henvendelse til Kommunernes Landsforening og med oplysning om bestående muligheder for afholdelse af udgifter med tilskudsvirkning henstillet, at vikarordningen for fremtiden kommer til at fungere effektivt.

Som svar herpå har Kommunernes Landsforening meddelt, at vikarudgifterne efter foreningens opfattelse i det hele bør betales af sta-

ten, men foreningen har samtidig erklæret sig villig til at deltage i forhandlinger om sagen. Jeg har herefter sammen med socialministeren haft en forhandling med Kommunernes Landsforening, der har erklæret sig indforstået med, at den gældende finansieringsordning fortsætter indtil videre, og at vi på længere sigt finder en ordning, hvor det bliver en statsudgift.

Sagen skulle således nu være bragt til en positiv afslutning.

Freddy Madsen (DKP):

Jeg vil gerne takke undervisningsministeren for svaret. Jeg finder imidlertid, at den sag har været trukket unødigt i langdrag; det er jo en kendsgerning, at efter de nedskæringer, som har fundet sted i daginstitutionerne, har det været umuligt for personalet at varetage de forpligtelser, de havde, og samtidig, efter at vikardækningen er nedskåret fra 15 til 5 pct., at skaffe den nødvendige dækning for det arbejde, der her skulle udføres. Der er efter min mening gået urimelig lang tid – man har forhandlet om disse ting i vel snart et års tid – og jeg synes, man må medgive Kommunernes Landsforening, at der her er tale om en åbenbar statsopgave, fordi det er rent undervisningsmæssige forhold.

Selv om jeg naturligvis hilser med tilfredshed, at der nu åbnes muligheder for at løse problemet, vil der fortsat med den midlertidige ordning bestå en meget stor usikkerhed, og jeg vil gerne spørge ministeren, om hun ikke er enig i den principielle holdning, at det faktisk er en statsopgave, og at det beskedne beløb, der drejer sig om, 6 mill. kr., burde dækkes af undervisningsministeriet.

Endelig vil jeg også godt, fordi det er en sag af analog betydning, selv om den ikke direkte er inddraget i spørgsmålet, gøre opmærksom på, at der nu for børneforsorgs- og omsorgspædagogstuderende også opstår store problemer, idet det cirkulære, som er udsendt om konferencetimer fra socialministeriet, udløber pr. 31. marts. Det har allerede på nuværende tidspunkt bevirket, at pædagogorganisationerne stiller sig meget forbeholdne over for, hvad der skal ske efter den 31. marts, og det betyder, således som rektorforsamlingen fra seminarierne også er vidende om, og som de fralægger sig ansvaret for, at 300 ud af 800 af de omsorgs-studerende ikke har mulighed for at få praktikpladser på nuværende tidspunkt.

[Freddy Madsen.]

Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, om hun ikke finder det uheldigt, i betragtning af de beskedne beløb der er tale om, at der skal laves så stor uro, så stor usikkerhed omkring en uddannelse, idet man vel må anerkende, at det er et nødvendigt led i selve undervisningen, at der også gives den undervisning i praktiktiden, som konferencetimerne jo er udtryk for.

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Selv om hr. Freddy Madsen havde flere supplerende bemærkninger, nåede jeg dog at opfatte, at også hr. Freddy Madsen var godt tilfreds med, at der var kommet en løsning på problemet, og jeg tror også, hr. Freddy Madsen hørte, at jeg i mit svar sagde, at det på længere sigt skulle gå over som en statsopgave. Det var en del af det forhandlingsresultat, vi opnåede med Kommunernes Landsforening i går.

Hvad angår den uro og usikkerhed, som hr. Freddy Madsen omtalte, og som havde givet anledning til reaktioner fra de studerende, har jeg ikke ligesom hr. Freddy Madsen nogen særlig forståelse for, at det har fundet sted. De studerende har henvendt sig i undervisningsministeriet, de har haft drøftelser med mig, jeg har erklæret, at jeg fandt, at de skulle have deres konferencetimer, og at vi ville finde en løsning; og den løsning har vi nu fundet. Jeg synes derfor, at det har været ganske unødvendigt, hvad der er foregået på seminarierne.

Ebba Strange (SF):

Jeg kan også kun være glad for, at problemet har fundet en midlertidig løsning, og håber, at det finder en varig løsning.

Det eneste lille spørgsmål, jeg godt ville knytte til det, angår de udgifter, der nu er forbundet med at få dækket disse konferencetimer, som Kommunernes Landsforening har indvilget i at dække. De skal, efter hvad jeg forstår, dækkes som sædvanlige bistandslovsudgifter, altså 50 pct. af staten og 50 pct. af kommunen. Mit spørgsmål går på: skal de holdes inden for de maksimumsgrænser, der gælder for den enkelte institution i dag? Det er muligt, undervisningsministeren ikke kan svare på det, men ellers kan socialministeren senere. Vi har jo nogle maksimumsgrænser for udgifterne på de enkelte institutioner; må disse udgifter gå ud over dem?

Freddy Madsen (DKP):

Selv om jeg erkender, at Kommunernes Landsforening på mange områder er en stat i staten, ligger der så i den tilslutning, der nu er kommet fra Kommunernes Landsforening, også en forpligtelse for de enkelte kommuner til at løse dette problem? Det hænger jo også sammen med det, fru Ebba Strange rejste, nemlig om man virkelig skal give institutionerne de muligheder.

Jeg takker for det positive tilsagn om, at man snarest ville gøre det til en statsopgave – jeg formoder under undervisningsministeriet – men vil man så også i samme forbindelse tage det andet problem, som jeg rejste om de omorgsstuderende, op ved samme lejlighed?

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Fru Ebba Strange har ganske ret i, at hun spørger om noget, som vedrører socialministeriets område. Så vidt jeg ved – men det bliver kun, så vidt jeg ved efter de drøftelser, vi har haft om det, det er som sagt ikke mit område – er det sådan, at denne betaling fordeler sig med $\frac{1}{3}$ på kommunerne, $\frac{1}{3}$ på staten og $\frac{1}{3}$ på forældrene, og at maksimumsgrænserne selvfølgelig ikke ændres på baggrund af dette, men at man, med de beløb man i øvrigt har til rådighed, skulle kunne klare den udgift. Det var de oplysninger, vi fik af Kommunernes Landsforening i går, og jeg kan over for hr. Freddy Madsen bekræfte, at det vil være en forpligtelse for de enkelte kommuner, og det sørger Kommunernes Landsforening for, at det også bliver.

Det sidste spørgsmål, hr. Freddy Madsen rejste, har jeg af gode grunde ikke haft nogen som helst mulighed for at kigge på. Det skal jeg gøre, efter at det nu er blevet rejst.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Ebba Strange* (SF) til undervisningsministeren:

»Strider det mod gældende regler, at en del af historieundervisningen i 3. real handler om revolution?«

(Spm. nr. 14).

Skriftlig begrundelse.

Folketingsmand Erhard Jakobsen har offentligt angrebet en skole i Albertslund, fordi der i historieundervisningen blev anvendt kilde materiale, som omhandlede den russiske og den cubanske revolution.

[Ebba Strange.]

Den pågældende 3. real er blevet undervist efter en årsplan, der ser sådan ud:

1. Kildelæsning, 2. Den russiske revolution, 3. Den cubanske revolution, 4. Folkefrontsregeringen i Chile, 5. Arbejdsmarkedsforhold og Europa, 6. Wall Street-krakket, 7. Den spanske borgerkrig, 8. Tyskland og nazisterne, 9. Første verdenskrig, 10. Anden verdenskrig, 11. Folkeforbundet, Forenede Nationer, 12. Demokrati, 13. Den kolde krig, 14. Afkolonisering, 15. Aktuelt stof uden for emnerne, 16. Geografi.

Skolenævnet på skolen har i en udtalelse i anledning af Erhard Jakobsens angreb præciseret, at klassen har anvendt 12 timer på spørgsmålene om den russiske og cubanske revolution, og at det kildemateriale, der er anvendt, har været alsidigt.

Ebba Strange (SF):

Der er nok ingen her i denne sal, der er i tvivl om, hvad baggrunden for dette spørgsmål til undervisningsministeren er. Vi er jo alle sammen bekendt med, at hr. Erhard Jakobsen under valgkampen og senere har rettet nogle meget usaglige angreb på en skole i Albertslund for at have givet eleverne en ensidig historieundervisning. Jeg har en udtalelse fra skolenævnet ved Roholmskolen i Albertslund, hvori der står, at angrebene på den pågældende skole og den pågældende undervisningsplan bygger på direkte usandheder og fordrejninger. Efter hvad jeg har fået oplyst, har hr. Erhard Jakobsen sine oplysninger fra et anonymt brev.

Imidlertid bærer et sådant usagligt og hetzagtigt angreb ved til et bål, der gør, at både forældre, børn og lærere kan blive utrygge i forhold til det arbejde, som de går og udfører hver dag i forbindelse med den danske folkeskole. Alle ved, at det ikke er blevet lettere at være lærer ved den danske folkeskole. Men jeg tror også nok, at vi, der har gået i skole for mange år siden, vil indrømme, at en så omhyggelig planlægning som den, der ligger bag den historieundervisning, de pågældende elever har fået i 3. real, er der vist ikke ret mange af os der har været ude for, og et så alsidigt kildemateriale som det kildemateriale, der er brugt til det pågældende års historieundervisning, er der vist heller ikke ret mange af os der har været ude for.

Hr. Erhard Jakobsen har udtalt, at kildematerialet hovedsagelig var avisartikler fra Land og Folk. Den pågældende plan viser ganske tydeligt, at der er et meget mere alsidigt kildemateriale bagved, og jeg synes, befolkningen har brug for at få at vide, hvad undervisningsministeren siger til det stillede spørgsmål.

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Med den formulering, fru Ebba Strange har givet sit spørgsmål, kunne jeg gøre svaret ganske kort ved at sige: nej, det strider ikke mod generelt gældende regler, at en del af historieundervisningen i 3. realklasse handler om revolution.

Imidlertid giver begrundelsen for spørgsmålet mig anledning til en uddybning. I almindelighed vil det kun være muligt for undervisningsministeriet at besvare spørgsmål, der angår indholdet af undervisningen ved en skole, meget generelt. Dette hænger sammen med, at folkeskoleloven som bekendt ikke selv beskriver undervisningens nærmere indhold og ikke giver undervisningsministeren nogen bemyndigelse til at fastlægge et sådant indhold, men overlader det til de lokale skolemyndigheder at udarbejde en undervisningsplan, hvoraf dette indhold fremgår. Loven foreskriver blot i § 16, at undervisningsplanen skal indeholde bestemmelser om undervisningens indhold i de enkelte fag og emner angivet ved centrale kundskabs- og færdighedsområder eller belyst ved eksempler.

De lokale læseplaner må udarbejdes under hensyn til de bestemmelser, som undervisningsministeriet i henhold til folkeskolelovens § 4, stk. 5, har fastsat om formålet med undervisningen i de enkelte fag, men der kan ikke stilles krav om, at de lokale læseplaner følger de vejledende læseplaner, der ligeledes i henhold til lovens § 4, stk. 5, er udsendt af undervisningsministeriet.

De lokale læseplaner kan være udformet på forskellig måde. De kan f. eks. være udformet som rammeplaner, hvor det ikke forudsættes, at læreren medtager alt, hvad planen indeholder, men hvor planen giver de rammer, inden for hvilke læreren kan vælge sit stof i forbindelse med den nærmere tilrettelæggelse af undervisningen. Hvis man vil øve kritik mod en lærers valg af undervisningsstof til en konkret undervisning, er det altså nødvendigt at gøre sig bekendt med den lokale læseplan. Kun på

[Undervisningsministeren.]

grundlag af den konkrete læseplans bestemmelser kan det afgøres, om læreren i sit valg af stof er i overensstemmelse med de givne forskrifter.

Vi har ikke i den nyere tid haft skriftlige klager vedrørende læreres stofvalg. Men hvis klageberettigede – og det vil i denne sammenhæng først og fremmest sige forældre til børn i den pågældende klasse eller eventuelt eleverne selv – vil klage over en lærers valg af undervisningsstof, må klagen rettes til de stedlige skolemyndigheder, der så må træffe afgørelse i sagen. En sådan afgørelse vil da, hvis klageren finder anledning dertil, kunne ankes til amtsrådet og videre til undervisningsministeriet efter skolestyrelseslovens regler herom.

Selv om det således i første række tilkommer de stedlige skolemyndigheder at afgøre en sådan sag, hvis den rejses, håber jeg ikke, at jeg går skolemyndighederne i den kommune, som fru Ebba Strange nævner i begrundelsen for det stillede spørgsmål, for nær, når jeg siger, at på det grundlag, som fru Ebba Strange dér har anført, kan jeg personlig ikke se, at der kan være noget som helst at bebrejde den pågældende lærer med hensyn til valget af undervisningsstof.

Ebba Strange (SF):

Nu er vi jo nogle, der mener, at det mange gange er sådan, at det undervisningsstof, der vælges i de danske folkeskoler, er meget ensidigt – meget ensidigt borgerligt. Bl. a. har SID gennem flere undersøgelser påpeget, hvor lem-fældigt og mange gange misvisende den danske arbejderbevægelses historie og vilkår er beskrevet i de traditionelle historiebøger. Vi er også nogle, der mener, at undervisningsformerne måske nogle gange er lidt overfladiske og godt kunne være lidt mere dybtgående.

I forbindelse med denne sag er det blevet påstået, at eleverne havde arbejdet med revolutioner i et halvt år. Det er nu oplyst ifølge planen, at de har brugt mellem 12 og 14 lektioner på at arbejde med revolutioner. Jeg vil godt stille det tillægsspørgsmål til undervisningsministeren: hvis man nu faktisk havde anvendt et halvt år til virkelig at fordybe sig i hele spørgsmålet om socialistiske revolutioner her i verden, ville det så have været i modstrid med de muligheder, der er for tilrettelæggelse af undervisningen?

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Jeg tror, fru Ebba Strange vil have bemærket, at jeg svarede temmelig grundigt i mit første svar. Jeg prøvede at gøre svaret sådan, at jeg understregede, at det ikke var undervisningsministerens opgave at tage stilling til den slags spørgsmål, og jeg redegjorde for, hvem der i givet fald skulle tage stilling. Jeg gik lidt længere i min sidste formulering og udtrykte min personlige mening om det, jeg kendte til den pågældende sag, men jeg kan selvsagt ikke gå længere, end jeg gjorde i mit første svar.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af Hagen Hagensen (KF) til justitsministeren:

»Vil ministeren sørge for, at 10 dages fristen i tinglysningsloven overholdes?«

(Spm. nr. 6).

Skriftlig begrundelse.

På grundlag af den særdeles langsommelige ekspeditionstid på en række tinglysningkontorer vil en række låntagere komme i alvorlig knibe, idet adgangen til at få en række kontantlån ophører med udgangen af marts d.å. Såfremt et dokument ikke kommer retur fra tinglysning, vil lånet ikke kunne effektueres, idet der ifølge gældende regler ikke er mulighed for dispensation.

Hvis der ikke er praktisk mulighed for at få 10 dages fristen overholdt, bør der tages skridt til at få forholdene ændret, således at ingen låntager, der i rette tid har indgivet dokumenter til tinglysning, bliver afskåret fra at opnå lån.

Hagen Hagensen (KF):

Når jeg stiller dette spørgsmål til ministeren, er det ikke, fordi det ikke har været rejst før over for forskellige ministre og på forskellige måder, men jeg har en særlig begrundelse for at rejse spørgsmålet nu. Den ekspeditionstid, der er på tinglysningkontorerne, gør, at en række låntagere vil komme i klemme derved, at de ikke kan få deres dokumenter, deres pantebrev, lyst, og dermed ikke får chancen for at opnå de kontantlån, som de har regnet med og med rimelighed har kunnet regne med at opnå, idet der er en ganske bestemt frist med denne månedens udgang for at opnå disse lån, og der er nu udsendt en meddelelse fra realkreditinstitutionerne om, at man senest den 29. i denne måned skal være fremme med sit pantebrev i

[Hagen Hagensen.]

lyst stand, for at lånet kan komme til udbetaling. Der er, ved jeg, på forskellig måde søgt, om man kunne få forlænget denne frist – det hører ikke under denne ministers ressort – men det er blevet besvaret med, at det kan man ikke.

Det kan være galt nok, at man undertiden, med de fristoverskridelser der er, kommer ud for, at det giver kurstab, men det er for grelt, hvis en frist, der ikke overholdes, gør, at en lånemulighed helt mistes. Jeg skal derfor spørge ministeren, om han vil sørge for, at 10 dages fristen i denne periode overholdes, på den måde forstået at dokumenter, der er leveret ind, er færdigbehandlet og klar til at kunne afhentes, før 10 dages fristen er gået til ende.

Justitsministeren (Orla Møller):

Jeg bliver nødt til til at begynde med at tage en smule afstand fra hr. Hagen Hagensens udtryk om den særdeles langsommelige ekspeditionstid, for man må være klar over, at tinglysningsdokumenter ikke er noget, man behandler lemfældigt, og at antallet af dem har været kolossal stærkt stigende i de senere år: f. eks. er der for årene 1970–1976 sket mere end en fordobling af dokumentantallet, i 1976 drejede det sig om ca. 2,4 mill. dokumenter eller 14,5 pct. flere end i 1975. Derfor er det altså ikke gørligt sådan lige i en rask håndvending at klare problemet om at overholde 10 dages fristen.

Jeg er klar over, at den konkrete anledning til spørgsmålet er, at realkreditinstitutternes adgang til at udbetale visse kontantlån i serier for almindelig realkredit ophører med udgangen af marts 1977, og på grund af ekspeditionstiden ved nogle af tinglysningskontorerne forudser hr. Hagen Hagensen så, at der vil være nogle låntagere, der ikke kan nå at få udbetalt kontantlånene.

Også jeg har indset, at ekspeditionstiden ved nogle tinglysningskontorer vil kunne føre til det resultat, som hr. Hagen Hagensen nævner. Da spørgsmålet om at nedbringe ekspeditionstiden altså ikke uden videre kan lade sig løse i en rask håndvending og i hvert fald ikke med så kort frist, som der bliver tale om i den foreliggende situation, har jeg for at medvirke til en løsning af disse ting taget kontakt med boligministeren i fredags, og allerede i dag har boligministeren oplyst over for mig, at han har besluttet at udskyde fristen for udbetaling af kontantlånene til udgangen af maj måned i år, dog således at de pantebreve, der skal stilles

som sikkerhed for lånene, skal være anmeldt til tinglysning senest den 21. marts i år.

Boligministeren vil udsende særskilt meddelelse herom, og som justitsminister kan jeg kun udtrykke min store glæde over, at det er lykkedes at få en positiv løsning på så hurtigt en måde.

Hagen Hagensen (KF):

Det drejer sig om kontantlån, og jeg takker for et meget kontant svar fra ministeren. Det var netop dér, jeg ville hen, idet jeg så skal lade spørgsmålet om 10 dages frist i øvrigt ligge for denne gang; det er muligt, vi kommer tilbage til det en anden gang. Men jeg kan takke justitsministeren for, at han har sørget for svar allerede på forhånd og derved befriet mig for at stille ekstra spørgsmål til boligministeren om, hvad denne ville gøre. Jeg skal også takke boligministeren for at have klaret dette spørgsmål.

Så er der kun én lille ting tilbage: hvis dokumenterne skal være anmeldt til lysning senest den 21. ds., må i denne forbindelse overskridelsen af 10 dages fristen altså ikke være længere, end at man kan nå at få det betalt ud inden 1. maj d.å. Det er jo det, det drejer sig om.

Brøndlund Nielsen (V):

Det er en meget lille ting jeg godt vil stille et supplerende spørgsmål til justitsministeren om. Der findes også en anden frist inden for tinglysningslovgivningen, og det er den tid efter en handel, eller hvad det er, hvor dokumenterne skal indleveres til tinglysning. Dér er det sådan, at hvis de kommer senere, skal de videregives til amtet, og så vidt jeg ved, er det en ren ekspeditions-mæssig ting, men det er dog noget der kan tage tid, fordi der skal ske journalisering o. lign. I den betænkning, vi fik for nogen tid siden om statsamternes fremtid, erindrings jeg, at man vedrørende dette punkt netop har påpeget, at det ikke var noget der havde nogen reel betydning. Derfor er det vel i og for sig blot et for borgerne lille irritationsmoment og for offentligheden et administrationsspørgsmål, som kunne forenkles, og jeg vil gerne spørge om ministerens indstilling til den sag.

Justitsministeren (Orla Møller):

Til hr. Hagen Hagensen en enkelt bemærkning angående 10 dages fristen. Vi gør alt, hvad vi overhovedet kan for at overholde denne frist, og jeg tør også godt sige, at rationaliseringsarbejdet og effektiviseringsarbejdet på

[Justitsministeren.]

dette område har bevirket, at det vist efterhånden er meget få kontorer, der virkelig kan komme i vanskeligheder.

Jeg håber også, at den løsning, der er skabt sammen med boligministeren, vil betyde, at den konkrete sag bliver løst tilfredsstillende også med de yderligere bemærkninger, som hr. Hagen Hagensen havde i anden omgang.

Til hr. Brøndlund Nielsen vil jeg gerne sige, at jeg har ikke været tilstrækkelig opmærksom på det, som det blev udtrykt af spørgeren selv, »mindre problem«, som rejses her. Men det er helt afgjort, at hvis der er noget overflødigt eller unødvendigt i en sådan ekspedition, skal det væk. Jeg kan ikke på stedet overse, hvilke konsekvenser en ændring på disse områder har, men jeg kan i hvert fald love hr. Brøndlund Nielsen så meget – jeg tror, det er noteret af embedsmændene allerede i embedsmandslogen – at denne sag bliver taget op til overvejelse, og der skal så komme et yderligere svar på dette spørgsmål.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af *Jørgen Jensen* (DKP) til statsministeren:

»Vil statsministeren gribe ind og sikre, at inddæmningsarbejderne i Køge Bugt gennemføres på en måde, så arbejdet undtages fra EF-Rådets direktiv af 26. juli 1971 – 71/305/EØF – og forbeholdes danske arbejdere?«
(Spm. nr. 11).

Skriftlig begrundelse.

Ifølge dagspressen fastholder amtsborgmester Kaalund, at EF-licitationen for inddæmningsarbejderne ved Køge Bugt skal fastholdes, hvilket betyder, at arbejder til ca. 60 mill. kr. skal udføres af et vesttysk firma.

Og selv om det hævdes, at en del af arbejdet skal udføres af danske arbejdere, i alt for ca. 40 mill. kr., så har vi også teknikere, der kan udføre beregningsarbejde og administrativt arbejde, og ikke mindst blandt disse er der en voksende arbejdsløshed.

Vi har netop over for Vesttyskland et stigende handelsunderskud, som gør det helt vanvittigt at overføre selv 20 mill. kr. til Vesttyskland for arbejder, vi selv kan udføre.

Statsministeren (*Anker Jørgensen*):

Bygherren for det inddæmningsarbejde, der

skal foregå i Køge Bugt, er, som det sikkert også er spørgeren bekendt, ikke staten, men et interessentskab bestående af Roskilde og Københavns amter samt en række kommuner i hovedstadsområdet. Det er dette interessentskab, som i sin tid traf beslutning om at udbyde inddæmningsarbejderne i Køge Bugt i offentlig licitation, og det skete i henhold til reglerne i den gældende danske licitationslov, loven af 1966. Den indebærer, at bygherren ved offentlig bekendtgørelse opfordrer enhver til at afgive tilbud på de pågældende arbejder.

De gældende EF-regler indeholder ingen pligt for en offentlig bygherre i Danmark til at udbyde arbejder i offentlig licitation. Derimod fastsætter reglerne, at firmaer i andre EF-lande skal have lige adgang til at afgive bud på bygge- og anlægsarbejder til en værdi af over 7,5 mill. kr., såfremt bygherren vælger at udbyde disse i offentlig licitation.

For at sikre denne lige adgang er det bestemt, at meddelelse om licitation skal offentliggøres i EF-Tidende.

Interessentskabet har udbudt inddæmningsarbejderne i Køge Bugt i offentlig licitation. Det er sket i overensstemmelse med de nævnte regler, og interessentskabet indgik den 1. marts 1977 kontrakt med det tysk-hollandske konsortium, som havde afgivet det billigste tilbud under licitationen.

Regeringen har ingen mulighed for at gribe ind over for den kontrakt, som interessentskabet har indgået med det tysk-hollandske konsortium. I øvrigt regner man jo også med, at langt det meste af det arbejde, der skal udføres ved dette projekt, vil blive udført af danske arbejdere.

Jørgen Jensen (DKP):

Jeg siger tak for svaret, selv om det jo ikke gav nogen forhåbninger til bl. a. specialarbejderforbundets afdeling i Tåstrup, som i dag i Aktuelt har en udtalelse, hvori de peger på det uheldige i dette forhold, nemlig at man har en lang række arbejdsløse – de peger på 180.000, og selv om tallet måske er i overkanten, ved vi, at vi har mange arbejdsløse – og at der er et lokalt firma på det pågældende område, som har givet et tilbud, som ganske vist ligger 3,7 mill. kr. over det tyske. Dette er årsagen til, at vi rejser spørgsmålet, for det kan ikke være rimeligt i en sådan situation, at det blot er et spørgsmål om, hvorvidt en bygherre, som jo i

[Jørgen Jensen.]

dette tilfælde er en offentlig eller halvoffentlig institution, kan gå med til et forhold som det, der ligger her.

Vi yder her i folketinget under forskellige former tilskud til virksomheder i Danmark for at gavne beskæftigelsen, og jeg føler, det er helt urimeligt, at vi i en sådan situation, navnlig måske over for Vesttyskland, som jeg også har peget på i de skriftlige bemærkninger, hvor vi har et stort handelsunderskud, ikke kan gribe ind.

Men hvis det skulle være helt umuligt – jeg mener fortsat, at der måtte være mulighed – vil jeg godt spørge ministeren, om ikke det så vil være muligt at indskærpe over for amter og kommuner, at man fremover, når man skal have udført store arbejder, sikrer, at de bliver tilrettelagt på en sådan måde, at det bliver danske virksomheder og danske arbejdere, der skal udføre dem.

Jeg kan i forbindelse med arbejdet ved Køge Bugt pege på, at der jo også er tanker om at udføre noget dæmningsarbejde i Sønderjylland, og det vil være helt urimeligt, hvis dette arbejde skulle gå til udlandet, fordi man eventuelt ikke fra regeringens side kan lægge rammer for, hvorledes et sådant arbejde skal udføres, og hvordan det skal udbydes i licitation.

Statsministeren (Anker Jørgensen):

Jeg vil gerne gentage over for hr. Jørgen Jensen, at regeringen kan ikke, og regeringen agter derfor heller ikke at gribe ind i det konkrete tilfælde, det har vi ganske enkelt ingen bemyndigelse til. Det er det pågældende interessentskab selv, der afgør, om det vil udbyde arbejdet i licitation, og det har altså vurderet, at det i den givne situation var rigtigt at gøre det.

Så vil jeg da gerne sige lidt mere generelt, fordi der er megen snæverhed i de betragtninger, som hr. Jørgen Jensen giver udtryk for, at det er formentlig ikke forbigået hr. Jørgen Jensens opmærksomhed, at der er mange danske virksomheder, der arbejder i udlandet. Der er f. eks. danske virksomheder, der i Holland har været med til at bygge tunneler, og selv om det altså er en dansk virksomhed, er det væsentligst udført af hollandske arbejdere. Det er cirka det samme, bare med omvendt fortegn, der bliver tilfældet her.

Jeg skulle måske også gøre opmærksom på,

at vi her i landet har en meget stor virksomhed, som laver cementfabrikker, og vi er ligefrem lidt stolte af, at det kan lykkes den at eksportere disse fabrikker til store dele af verden, hvor de også bliver stablet på benene af de lokale arbejdere, men altså med danske ingeniører og med en dansk virksomhed som udgangspunkt for det arbejde, der skal laves. Hr. Jørgen Jensen ved jo også, at netop hans forbunds medlemmer i stort tal har arbejde i kraft af det arbejde, som denne store fabrik for fremstilling af cementfabrikker nu engang udfører.

Dette skal altså ses i en lidt større helhed. Jeg synes ikke, det er rimeligt at stille det helt så forenklet op, som hr. Jørgen Jensen gør det, og som jeg også må erkende at den lokale afdeling af SID i Tåstrup gør det. Det er en umiddelbart forståelig reaktion, den er bare i et lidt større perspektiv ikke rimelig.

Jørgen Jensen (DKP):

Jeg forstod på svaret, at vi ikke kan forvente noget initiativ f. eks. vedrørende de arbejder, der skal udføres i Sønderjylland. Og med hensyn til snæverheden erkender jeg da, at den situation, vi befinder os i nationalt og internationalt, nødvendiggør, at man tager initiativer, som man måske i en anden situation ikke ønskede skulle tages. Vi er i den situation, at vi har mange arbejdsløse, og vi er i den situation, at andre lande ikke tager hensyn til os.

Det er rigtigt, at der udføres arbejder af danske arbejdere ude omkring i verden, men det bygger i meget høj grad på en teknisk viden eller en kunnen, som man har brug for i den givne situation. Her er der tale om jordarbejder, som vi udmærket godt kunne udføre, der er også tale om arbejder, hvor forskellen prismæssigt i de givne tilbud ikke er ret stor, og hvor der ikke er nogen tilgængelige oplysninger om, hvilke muligheder det tyske firma har haft for at give det lidt lavere tilbud. Er det på grund af lavere arbejds løn f. eks.? Der ligger mange problemer om snæverhed i dette, og jeg synes godt vi kunne tage skridt til at sikre, at fremtidige arbejder af den karakter blev udført på en sådan måde, at det gavtede danske arbejdere og dansk økonomi.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Af John Winther (KF) til arbejdsministeren:

»Vil ministeren foranledige, at praksis æn-

[Arbejdsministeren.]

dres, således at ulønnet, frivilligt omsorgsarbejde, der udføres af arbejdsledige, ikke medfører nedslag i arbejdsløshedsunderstøttelsen?»

(Spm. nr. 13).

Skriftlig begrundelse.

En ledig i Mørkøv på Sjælland, der har påtaget sig gratis omsorgsarbejde på et dagcenter, har fået modregning i understøttelsen, som om det gjaldt lønnet arbejde. Dette forekommer urimeligt på baggrund af, at den frivillige arbejdsindsats ikke tager plads op for lønnet personale. Normeringerne på området er nemlig fuldt ud udnyttet. Resultatet af, at man på denne måde modarbejder en frivillig, gratis indsats på dagcenteret, er altså udelukkende, at det går ud over centeret.

John Winther (KF):

Baggrunden for mit spørgsmål til arbejdsministeren er den efterhånden ganske kendte sag, hvor en ledig i Mørkøv på Sjælland, der har påtaget sig gratis omsorgsarbejde på et dagcenter, har fået modregning i understøttelsen, som om det gjaldt lønnet arbejde. Set ud fra en almen betragtning kan dette vist ikke findes rimeligt, fordi der i den konkrete sag ikke tages plads op for normeret lønnet arbejde. Resultatet af denne, skal vi kalde det stramme fortolkning af cirkulærets bestemmelser er altså alene, at det går ud over centerets besøgende.

Det juridiske i sagen er formentlig i orden, men rimeligt kan det ikke være, at man straffer folk økonomisk, fordi de har kræfter, interesse og tid til at hjælpe andre, der har behov for en hjælpende hånd. Det synes også helt urimeligt, at der overhovedet kan herske tvivl om, at en arbejdsledig kan arbejde som frivillig, uden at det får konsekvenser for understøttelsens størrelse. Tværtimod er det vel prisværdigt, at nogle vil gøre en indsats for at hjælpe andre, selv om de selv er blevet ramt socialt ved at miste deres job.

Jeg håber derfor, at det vil være muligt at ændre praksis i disse helt konkrete sager. Den nuværende fortolkning af bestemmelserne i cirkulæret fra 1970 er nemlig alene medvirkende til at skabe større sociale problemer både blandt de arbejdsledige og blandt de mennesker, man afskærer fra at få en ekstra hjælp.

Arbejdsministeren (Erling Jensen):

En beskæftiget har mulighed for at udløse sit

sociale engagement i fritidsaktiviteter til gavn for omsorgsarbejdet. Tilsvarende muligheder må foreligge for den ledige, og hverken love eller cirkulærer må forhindre dette.

Derimod må love og cirkulærer sikre, at arbejdsledighedsdagpengene overalt anvendes efter deres formål, at de ikke medvirker til at finansiere områder, hvis finansiering påhviler andre instanser, og ikke mindst, at de ikke kommer til at blokere mulighederne for, at arbejde, som det vil være naturligt eller normalt at aflønne, overalt giver anledning til lønnet beskæftigelse.

Afvejningen af disse hensyn må foretages konkret. I den omhandlede sag er afgørelsen truffet af arbejdsdirektoratet og kan indbringes for ankenævnet for arbejdsløshedsforsikringen. Jeg skal altså ikke dømme om, hvorvidt arbejdsdirektoratets afgørelse er rimelig, ligesom jeg ikke har kompetence til at tage stilling til den konkrete sag, da nævnets afgørelse ikke kan indbringes for nogen anden administrativ myndighed.

Jeg vil imidlertid være opmærksom på, hvilken afgørelse ankenævnet træffer i den omhandlede sag også med henblik på det mere principielle spørgsmål, om arbejdsdirektoratets cirkulære fra 1970 i den situation, som vi i dag befinder os i, rummer tilstrækkelige muligheder for rimelige løsninger. Spørgsmålet om en eventuel ændring af reglerne på dette punkt vil blive taget op under medvirken af arbejdsmarkedets parter i det udvalg om arbejdsløshedsforsikringen, der blev nedsat i oktober 1975.

Jeg håber, at både den konkrete og den mere principielle afgørelse, når den foreligger, vil kunne vinde bred forståelse, ligesom jeg håber, at denne brede forståelse må kunne udstrækkes til den del af arbejderbevægelsens beskæftigelsesplan, hvori vi påpeger, at det må være muligt for en meget beskeden samfundsudgift at overføre ledige til lønnet beskæftigelse netop i dele af omsorgsarbejdet.

John Winther (KF):

Jeg vil gerne takke ministeren for svaret, som jeg forstod således, at man, når afgørelsen foreligger fra ankeinstansen i denne helt konkrete sag, det her drejer sig om, opmærksomt vil følge, hvilken afgørelse man kommer frem til.

Jeg vil kun knytte den ene bemærkning til det, jeg allerede har sagt, at når det drejer sig om folk, der er i beskæftigelse, vil der ikke være nogen, der anfægter deres ret – det var ministeren også inde på – til at hjælpe andre

[John Winther.]

medborgere i deres fritid. Her er altså tale om, at vi har nogle konkrete sager, hvor arbejdsledige har fået en fritid, som de altså ikke bryder sig om at have, men i øvrigt opfylder deres forpligtelser med hensyn til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Det arbejde, de udfører på frivillig basis, kan derfor helt konkret side-stilles med det, som andre, der har et job, ud-fører i deres fritid.

Men jeg takker for svaret og håber, at vi får lejlighed til senere at tage sagen op, så vi får en mere, skal vi kalde det smidig og mindre re-striktiv fortolkning af disse regler.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Formanden:

Fra de pågældende ministre er modtaget skriftlige besvarelser af spørgsmål stillet af følgende medlemmer af folketinget:

K. J. Mortensen	Spm. nr. 1
Henning Jensen	Spm. nr. 2
Kjærulff-Schmidt	Spm. nr. 5
Hagen Hagensen	Spm. nr. 12

Spørgsmålene og besvarelserne vil blive op-taget i folketingstidende.

Skriftligt besvarede spørgsmål.

Af *K. J. Mortensen* (S) til udenrigsministeren (2/3 1977):

»Kan ministeren fremkomme med oplysninger om de nærmere omstændigheder i forbindelse med en dansk skibsførers tilbageholdelse i Nigeria, og om den pågældende kan forventes anklaget for manddrab?«

(Spm. nr. 1).

Begrundelse

Sagen om skibsfører Walter Westborgs tilbageholdelse har vakt stor opsigt i offentligheden, og det ville være af almindelig interesse at få en oplysning fra udenrigsministeren om sagens faktiske forløb, herunder om hvilke muligheder udenrigsministeriet har for at yde kaptajn Westborg bistand. Dette synes især betydningfuldt i betragtning af det store antal danske skibe, som til stadighed besejler Nige-ria.

Udenrigsminister *K. B. Andersens* svar (4/3 77):

1. Udenrigsministeriet modtog fredag den 11. februar i år meddelelse om, at der på reden ved Lagos i Nigeria samme dags morgen havde fundet en skudepisode sted på coasteren m/s Loke, der tilhører rederiet Hans Gørgens, Næstved. Ifølge det foreløbig oplyste havde skibsføreren, Walter Westborg, under et skæn-deri, hvor han var blevet truet med et jagtge-vær, skudt og såret skibets maskinmester, der var indbragt på et hospital i Lagos. Indholdet af meddelelsen blev videregivet til de berørte danske myndigheder, herunder kriminalpolitiet i København.

Foranlediget af den såredes indlæggelse på nigeriansk hospital havde de nigerianske politi-myndigheder allerede på dette tidspunkt ytret interesse i at foretage en afhøring af skibsfø-re-ren.

2. Den 12. februar afgik maskinmesteren ved døden, og dagen efter blev det meddelt ambas-saden, at det danske politi havde besluttet at afsende to kriminalpolitifolk til Lagos for at foretage afhøringer og om muligt ledsage skibsføreren til Danmark. De danske betjente ankom den 14. februar om morgenen. Af tids-mæssige grunde blev de pågældende først vise-ret ved deres indrejse i Nigeria, ligesom det ni-gerianske politis Interpolafdeling først samme dag fik telegrafisk meddelelse fra det danske politi om ankomst og hensigten med rejsen.

3. Den 14. februar tog kaptajn Westborg med familie ophold i ambassadørens bolig, og samme dag anførte ambassadøren under en samtale i det stedlige udenrigsministerium, at sagen – i betragtning af, at samtlige elementer pegede i retning af Danmark – efter dansk op-fattelse burde behandles i kaptajnens hjem-land. Under denne samtale blev det fra nigeri-ansk side på ny anført, at der verserede en po-litisag i Lagos, og at denne burde bringes til en afslutning bl. a. ved forhør af kaptajnen, da episodens offer var afgang ved døden på et ni-geriansk hospital. Afhøringen ønskedes ikke foretaget i ambassaden. Om en retsforfølgning var der ikke på dette stadi nogen klar nigeri-ansk tilkendegivelse. Dagen efter afleverede ambassaden en note til det nigerianske uden-rigsministerium, hvori man skriftligt slog fast,

[Udenrigsministeren.]

at sagen efter dansk opfattelse burde behandles for en dansk domstol. Det blev under en samtale i denne forbindelse på ny betydet ambassadøren, at man fra nigeriansk side ikke kunne affinde sig med, at nigeriansk politi ikke fik lejlighed til at afhøre kaptajnen. Endvidere oplystes det, at sagen var under overvejelse i det nigerianske justitsministerium.

4. Den 21. februar indberettede ambassaden i Lagos, at sagen nu havde taget en klar vending i retning af et utvetydigt udtrykt nigeriansk krav om ikke alene at foretage politiafhøring, men også at gennemføre egentlig retsforfølgning af skibsføreren. Dette krav var baseret på den omstændighed, at skibet på tidspunktet for skudepisoden havde befundet sig 5 sømil fra land og derfor på nigeriansk højhedsområde. Endvidere havde tildragelsen haft en tilknytning til Nigeria i og med, at det sårede offer var blevet indlagt på nigeriansk hospital og dér var afgået ved døden.

I forbindelse med spørgsmålet om jurisdiktion kan det nævnes, at Nigeria indtil 1971 gjorde krav på en 12 sømils søterritoriegrænse, der ved et dekret nævnte år blev udvidet til 30 sømil.

Der findes ikke i folkeretten nogen fast regel om, hvor bredt et søterritorium en kyststat har ret til at håndhæve. Blandt de vestlige lande var det tidligere den almindelige antagelse, at søterritoriet udgjorde 3 sømil. I dag gør langt de fleste lande krav på et bredere søterritorium, og den almindelige optattelse går nu ud på, at staterne i hvert fald kan hævde et søterritorium på op til 12 sømil. Spørgsmålet behandles på FN's 3. havretskonference, hvor det store flertal af deltagende stater, herunder Danmark, har givet tilslutning til en regel om 12 sømil.

Da skudepisoden fandt sted, befandt m/s Loke sig som nævnt ca. 5 sømil fra kysten, og på denne baggrund har man fra dansk side ikke haft muligheder for at afvise de nigerianske myndigheders krav om at have jurisdiktion i sagen. Normalt udøver staterne ikke strafferetlig myndighed på skibe, der kun passerer det ydre søterritorium, men m/s Loke havde på det pågældende tidspunkt afbrudt passagen og i en halv snes dage ligget og ventet på at gå til

kaj i Lagos havn. Skibet medbragte en last til Nigeria, der senere er blevet losset i Lagos.

Det er endvidere sædvanligt, at en stat kan udøve strafferetlig jurisdiktion, når følgerne af en forbrydelse begået på søterritoriet berører kyststaten. Også denne betingelse må som anført siges at være opfyldt i den foreliggende sag derved, at den sårede maskinmester afgik ved døden på et hospital i Lagos.

5. Den 22. februar meddelte udenrigsministeriet derfor ambassaden, at ministeriet ikke fandt, at der var holdpunkter for at bestride de nigerianske myndigheders ret til at foretage en afhøring med mulig efterfølgende retsforfølgning. Det var dog en forudsætning, at kaptajn Westborg, således som han selv tidligere havde givet udtryk for, var indforstået med at give møde for de nigerianske myndigheder. Dette standpunkt blev herefter på ny bekræftet af kaptajnen over for den danske ambassadør i overværelse af de to danske kriminalpolitifolk.

Kaptajn Westborgs eget synspunkt var allerede før disse begivenheder kommet til udtryk i en erklæring, som han overvejede at søge udsendt som en pressemeddelelse. Dette blev imidlertid stillet i bero, fordi man endnu på det tidspunkt, da erklæringen blev udfærdiget, håbede at kunne overtale de nigerianske myndigheder til at frafalde deres krav om behandling af sagen.

Kaptajn Westborgs erklæring havde følgende indhold:

»Jeg forlader i dag frivilligt den danske ambassade for at stille mig til rådighed for de nigerianske myndigheder, der ønsker at min sag skal behandles ved nigeriansk ret. Jeg tror, at mange i Danmark vil være bange på mine vegne, fordi Nigeria for dem er noget fremmed, noget eksotisk, og jeg tager vel næppe fejl, når den almindelige reaktion er den, at det havde været bedre, at sagen var blevet behandlet ved en hyggelig provinsdomstol, hvor alle er så kloge og humane.

Lad mig sige her, at jeg ikke deler jeres angst, jeg har været i Lagos, Nigeria, mange gange og har hos myndighederne kun fundet venlighed og hjælpsomhed.

Typisk er det, at politi og toldvæsen altid under mine ophold i selve Lagos havn har ladet mig beholde min pistol ude, hvor den i Danmark ville blive forseglet omgående. I det ene tilfælde sagde politiofficeren under visita-

[Udenrigsministeren.]

tion af skibet: »You are a good man, captain, you can keep your gun«.

Nigeriansk straffelov er hårdere end dansk, men hvorfor skulle det give mig bekymringer, jeg har jo ren samvittighed, og med mit kendskab til nigerianerne kan dommen kun blive en frikendelse.

Tro ikke, at lov og ret kun eksisterer i Danmark.

Jeg er på en måde glad for, at sagen bliver behandlet her, således at jeg atter kan vende tilbage til Lagos, hvor jeg har fået så mange gode venner, ligesom jeg kan fortsætte med at knytte handelsforbindelsen mellem Danmark og Nigeria, dette store og rige land, som går fremad med stormskridt og allerede i dag er Afrikas førende nation.

Til mine kære, til mine venner, vi ses snart i Danmark.

Walter Westborg.«

6. Den 25. februar fremstilledes skibsføreren for underretten i Lagos og sigtedes for manddrab. Retten forlængede Westborgs anholdelse indtil 14. april i år og konstaterede, at politiet ikke havde haft den fornødne tid til at gennemgå sagen. Retten opfordrede derfor anklagemyndigheden til en grundigere gennemgang med henblik på en endelig fastsættelse af sigtelsens omfang. Det af ambassaden på skibsførers vegne engagerede advokatfirma var repræsenteret under retsmødet og har siden været i daglig kontakt med ambassaden med henblik på at opnå den bedst mulige behandling af sagen.

7. Ambassaden, der daglig er i forbindelse med udenrigsministeriet om sagen, koncentrerer sig i øjeblikket om at få det til den 14. april berammede retsmøde fremskyndet samt – hvilket er lykkedes – at opnå så bekvemme og behagelige forhold for kaptajnen, som de lokale forhold tilladte. I denne forbindelse bør nævnes, at skibsfører Westborg lider af svagt hjerte, hvorfor ministeriet fra de danske læger, der har behandlet sygdommen, har tilvejebragt udtalelser, som af ambassaden er videregivet til de nigerianske fængselsmyndigheder.

Udenrigsministeriet vil fortsat følge sagens udvikling nøje, og skønt det ikke i øjeblikket er muligt at have nogen sikker formodning om sagens udfald, vil intet praktisk muligt blive

ladt uforsøgt for at hindre et længere fængselsophold end uomgængelig nødvendigt.

8. Den overordentlig store interesse, sagen har vakt i de danske medier, har i et vist omfang været baseret på en misforståelse af de faktiske forhold. Det har således gentagne gange været hævdet, at tildragelsen fandt sted i internationalt farvand. Af ovennævnte vil det fremgå, at Nigeria havde ret til at udøve jurisdiktion på det område, hvor skibet i det givne øjeblik befandt sig. En anden ofte gentaget misforståelse har drejet sig om, at man fra dansk side har »udleveret« en dansk statsborger til et andet land til retsforfølgning. Der har imidlertid ikke været tale om udlevering, dels fordi skibsføreren allerede befandt sig i Nigeria, dels fordi han efter egen beslutning forlod ambassadeboligen for at overgive sig til de nigerianske myndigheder.

I pressen har man endvidere hæftet sig ved en påstået uoverensstemmelse mellem de beretninger, der fra tid til anden har været udøvet i forbindelse med danske statsborgere fængslet i udlandet for narkotikaforbrydelser, og den manglende vilje til at hindre, at skibsføreren retsforfulgtes i Nigeria. Rent bortset fra, at denne mulighed som påvist ikke har været til stede, er den bistand, der ydes danske fængslede i udlandet ikke koncentreret om narkotikafængslede, men ydes til alle fængslede. Bistanden finder i alt overvejende grad sted som en af de indsattes slægtninge finansieret formidling af juridisk assistance, ekstraforplejning m. v. Det er aldrig fra dansk side over for noget land søgt hævdet, at de pågældende lovetrædelser ikke kunne behandles af vedkommende landes politimyndigheder og domstole, når de er begået inden for det fremmede lands jurisdiktionsområde. Den bistand til benådning eller hjemsendelse til sidste strafafsoning, som udenrigsministeriet i visse tilfælde har kunnet udvirke, har kun kunnet gennemføres, efter at retssagen mod den pågældende var afsluttet.

Af *Henning Jensen* (S) til indenrigsministeren (2/3 77):

»Vil ministeren overveje at ændre valglovene således, at der skabes mulighed for, at kronisk syge, der opholder sig i hjemmet, kan stemme pr. brev?«

(Spm. nr. 2).

[Henning Jensen.]

Begrundelse.

Ved det nylig afholdte folketingsvalg, hvor stemmedeltagelsen var meget høj, måtte man i en række kommuner afvise henvendelser fra adskillige borgere, der ønskede at afgive deres stemme, men som på grund af kronisk sygdom ikke var i stand til at afgive stemmen på valgstedet.

Fra flere sider er det anslået, at adskillige tusinde ikke har mulighed for at stemme, da deres helbredstilstand ikke giver dem mulighed for at blive transporteret til og fra valgstedet.

Det er derfor den almindelige opfattelse, at valglovene bør ændres, så der skabes grundlag for, at kronisk syge kan stemme i hjemmet pr. brev i lighed med de ordninger, der kendes i andre lande, bl. a. i Norge og Sverige.

Indenrigsminister *Egon Jensens* svar (4/3 77):

Spørgsmålet om at give hjemmeliggende syge vælgere, som ikke kan transporteres til valgstedet, adgang til at afgive stemme pr. brev, har i de senere år flere gange været rejst i folketinget, sidst i forbindelse med første behandling af forslag til lov om ændring af den kommunale valglov den 15. december 1976.

Jeg udtalte ved den lejlighed, at jeg ville overveje at give udvalget et notat om spørgsmålet, men et sådant notat blev ikke afgivet, da kommunaludvalget den 14. januar 1977 stillede mig et spørgsmål, i hvilket der ønskedes en redegørelse for mulighederne for at gennemføre en ordning, hvorefter hjemmeliggende syge kan komme til at afgive deres stemme. Imidlertid medførte udskrivelsen af folketingsvalget den 22. januar 1977, at spørgsmålet ikke blev besvaret.

Jeg regner med, at spørgsmålet om hjemmeliggende syge vælgeres stemmeafgivning vil blive taget op, når det omtalte lovforslag er genfremsat i tinget, og jeg vil så over for kommunaludvalget afgive en redegørelse for mulighederne for at gennemføre en ordning, hvorefter hjemmeliggende syge kan komme til at afgive deres stemme, hvilken redegørelse kan danne baggrund for en drøftelse af spørgsmålet i udvalget og i tinget, hvorefter et eventuelt lovforslag vil kunne udarbejdes.

Af *Kjærulff-Schmidt* (FP) til udenrigsministeren (2/3 77):

»Vil ministeren redegøre for, hvorfor danske myndigheder har udleveret en dansk coasterkaptajn til nigerianske myndigheder med risiko for, at han kan idømmes dødsstraf, fremfor at hjemsende ham og stille ham for en dansk domstol?«

(Spm. nr. 5).

Begrundelse.

Der er efter dansk ret absolut forbud mod at udlevere danske statsborgere, der er sigtet for lovovertrædelser, til strafforfølgning i udlandet (lov nr. 249 af 9. juni 1967 om udlevering af lovovertrædere (§ 2: »En dansk statsborger kan ikke udleveres«)).

Efter foreliggende oplysninger synes denne bestemmelse at være overtrådt af udenrigsministeriet i forbindelse med udleveringen til nigerianske myndigheder af en dansk coasterkaptajn, der har skudt en maskinmester på et dansk skib.

Det klare udleveringsforbud sammenholdt med bestemmelsen i straffelovens § 6, hvorefter handlinger foretaget på dansk fartøj henhører under dansk straffekompetence, gør det vanskeligt at forstå, at udenrigsministeriet har prisgivet den pågældende fremfor at hjemsende ham til dansk retsforfølgning. Da der også ifølge dagspressen foreligger en række andre ejendommelige omstændigheder omkring de danske myndigheders handlinger i sagen, skal jeg anmode om, at det af ministerens svar må fremgå, hvilke krav de nigerianske myndigheder har stillet, og på hvilket grundlag de danske myndigheder med så kort varsel og tilsyneladende uden at forhøre sig hos danske folkeretskyndige har valgt at udlevere den pågældende, hvem der har truffet beslutning om udleveringen, om der foreligger noget som helst fortilfælde, hvor danske myndigheder i en tilsvarende situation har forlangt og opnået udlevering af en fremmed statsborger, samt hvorfor danske politibetjente, der blev sendt til Nigeria, ikke havde gyldigt visum.

Udenrigsminister *K. B. Andersens* svar (7/3 77):

I besvarelse af spørgsmålet henvises til det svar, der den 4. marts 1977 er afgivet på spørgsmål nr. 1 vedrørende samme sag.

Som det vil fremgå af ovennævnte svar, er der ikke tale om en udlevering, hvorfor lov nr.

[Udenrigsministeren.]

249 af 9. juni 1967 om udlevering af lovovertrædere ikke har dannet grundlag for udenrigsministeriets behandling af sagen.

For fuldstændighedens skyld tilføjes det, at tidligere tiders opfattelse af diplomatiske repræsentationers område som hørende til udsenderstatens territorium for længst må anses for forkastet af såvel folkeretlig teori som praksis.

Da det endvidere er ubestrideligt, at den omhandlede coaster på tidspunktet for episoden befandt sig på nigeriansk højhedsområde, vil straffelovens § 6 ej heller kunne komme i betragtning.

Af *Hagen Hagensen* (KF) til justitsministeren (4/3 77):

»Ministeren bedes oplyse, hvad der er foretaget over for den polititjenestemand, der har udtalt sig offentligt om skyldspørgsmålet i den i Nigeria verserende sag mod en dansk skibsfører.

(Spm. nr. 12).

Begrundelse.

Ifølge retsplejelovens bestemmelser må ingen, som i embeds medfør er beskæftiget med en straffesag, udtale sig til offentligheden om skyldspørgsmål, så længe sagen ikke er pådømt. Denne bestemmelse eller dens analogi må omfatte en politimand, der medvirker tjenstligt i en sag, selv om denne behandles i et fremmed land.

Den danske statsborger, hvis forhold i forbindelse med en skudepisode og et dødsfald er til undersøgelse i Lagos, har særligt behov for, at danske polititjenestemænd ikke ved udtalelser er med til at vanskeliggøre og måske forværre forholdene for ham.

Justitsminister *Orla Møllers* svar (8/3 77):

Efter retsplejelovens § 1016 a må ingen, som i embeds medfør er beskæftiget med en straffesag, så længe sagen ikke er pådømt eller bortfaldet, udtale sig uden for retten angående skyldspørgsmålet.

Indledningsvis skal det anføres, at justitsministeriet af principielle grunde ikke finder at burde udtale sig nærmere om den verserende sag, som omtales i spørgsmålet. Det kan dog nævnes, at skibsføreren i et offentligt retsmøde i Danmark er blevet sigtet for overtrædelse af straffeloven, ligesom der i det samme retsmøde blev afsagt anholdelsesbeslutning over den pågældende.

Politimesteren i Næstved har over for justitsministeriet oplyst, at den polititjenestemand, som har deltaget i efterforskningen af sagen, over for Ritzaus Bureau har givet udtryk for, at de afgivne forklaringer ville resultere i, at skibsføreren her i landet ville blive sigtet for en strafbar handling. Polititjenestemanden har derimod ikke – som anført i spørgsmålet – udtalt sig angående skyldspørgsmålet.

Politimesteren har på den baggrund ikke fundet grundlag for at foretage noget i anledning af polititjenestemandens udtalelser til pressen.

Justitsministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til politimesterens vurdering af sagen.

Til orientering kan det oplyses, at der på et møde i justitsministeriets centrale samarbejdsudvalg for politiet i februar 1977 – uafhængigt af den foreliggende sag – blev nedsat en arbejdsgruppe, som bl. a. har til opgave at fastsætte regler om politiets og anklagemyndighedens udtalelser til pressen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri. (Finansiering af almennyttigt nybyggeri m. v.).

(Lovforslag nr. L 19. Fremsat 2/3 77).

Formanden:

Sammen med denne sag foretages den under punkt 5 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om midlertidig offentlig støtte til almennyttigt boligbyggeri.

(Lovforslag nr. L 20. Fremsat 2/3 77).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Kaj Poulsen (S):

De to lovforslag, som her behandles, er et led i de forhandlinger, som har strakt sig fra august og indtil nu her efter valget. Lovforslaget vedrørende finansiering af almennyttigt nybyggeri m. v. er et lovforslag om ændring af loven om boligbyggeri og ændring af finansieringsregler for det almennyttige byggeri.

I lovforslaget foreslås det, at finansieringsordningen ændres, således at kommunernes andel af byggesumsudgiften på de 5 pct. hæves til 6 pct. Samtidig nedsættes Boligselskabernes Landsbyggefonds andel med 1 pct. til 7 pct.,